

Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο*

Γεωργίου Διαμαντόπουλου
Καθηγητή
Πολιτικής Δικονομίας ΑΠΘ

Βασιλικής Κουμπλή
Δικηγόρου, Διαμεσολαβήτριας ΜCΙΑrb,
Επιστ. Συνεργάτιδα ΕΙΔΑΔ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η επίλυση των ιδιωτικών διαφορών σε ένα κράτος δικαίου τελεί υπό τις εγγυήσεις επίτευξης της ενόπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Ο συνεχώς διογκούμενος αριθμός των ιδιωτικών διαφορών μπορεί να χαιρετίζεται ως ένδειξη εκδημοκρατισμού, ως ένα αποφασιστικό βήμα πολιτιστικής και κοινωνικής απελευθέρωσης του πολίτη, θέτει, εντούτοις, σε δοκιμασία τις αντοχές του μηχανισμού απονομής της δικαιοσύνης¹. Ο φόρτος των δικαστηρίων, η συχνή κατάχρηση δικονομικών δυνατοτήτων, όπως επίσης οι ελλείψεις και δυσλειτουργίες στην υλικοτεχνική υποδομή, επηρέασαν την αποτελεσματική παροχή της δικαιοσύνης με συνέπεια τις τελευταίες

δεκαετίες να έχουν έρθει στο προσκήνιο εναλλακτικές μορφές εξομαλύνσεως των διαφορών². Όπως εύστοχα υπογραμμίζεται στην από 8.12.2010 έκθεση της Επιστημονικής Επιτροπής της Βουλής με αφορμή την ψήφιση του κατοπινού ν. 3898/2010 για τη διαμεσολάβηση, βασικό χαρακτηριστικό των μορφών εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών είναι η αναζήτηση ιδιωτικής λύσης, με την οποία οριοθετούνται εκ νέου οι σχέσεις των μερών και τα προβλήματα που έχουν τυχόν αναφύει μεταξύ τους. Θεμέλιο της διαδικασίας αυτής είναι η ιδιωτική αυτονομία και η ελευθερία των συμβάσεων (άρθρο 5 § 1 Συντάγματος και άρθρο 361 ΑΚ)³.

Στην πρώτη γραμμή των εναλλακτικών μορφών επίλυσης διαφορών, γνωστών και με το ακρωνύμιο ADR (Alternative Dispute Resolution), βρίσκεται η συμβιβαστική επίλυση των διαφορών,

* Η παρούσα μελέτη πραγματοποιείται τη ρύθμιση της διαμεσολάβησης στο ελληνικό δίκαιο και στην αρχική της μορφή παρουσιάστηκε ως Εθνική Εισήγηση στο 19ο Συνέδριο της Διεθνούς Ακαδημίας Συγκριτικού Δικαίου (Βιέννη, 20-26 Ιουλίου 2014). Ακολουθεί τη δομή που υποδείχθηκε από τους Γενικούς Εισηγητές, Καθηγητές Carlos Esplugues και Louis Marquis, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί στην προετοιμασία της Γενικής Εισήγησης τους με θέμα «Διαμεσολάβηση». Ύστερα από τις εισαγωγικές παρατηρήσεις (I), εξετάζονται τα θεμέλια της διαμεσολάβησης (II), η διασυννοριακή διαμεσολάβηση (III) και η εφαρμογή της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-justice) στη διαμεσολάβηση (IV), ενώ ακολουθούν ορισμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις (V). Τα κεφάλαια I και II επιμελήθηκε ο καθηγητής Γεώργιος Διαμαντόπουλος, ενώ τα κεφάλαια III, IV και V επιμελήθηκε η Βασιλική Κουμπλή. Για τη μελέτη στην αρχική της μορφή βλ. Diamantopoulos/Koumpli, On mediation law in Greece, *Revue hellénique de droit international* 2014.361-394 και Diamantopoulos/Koumpli, Mediation: The Greek ADR Journey Through Time, σε Esplugues/Marquis (eds), *New Developments in Civil and Commercial Mediation, Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law*, Springer International Publishing, Switzerland 2015.

1. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας (2012) § 59 I σ. 338.

2. Αιτολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, στο πλαίσιο ένταξης στην εθνική νομοθεσία της οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21.5.2008 (στην πρώτη ενότητα, υπό τον τίτλο γενικά-επί της αρχής).

3. Βλ. και Χριστοδούλου, Η οδηγία 2008/52 για τη διαμεσολάβηση στις ιδιωτικές διαφορές, ΝοΒ 2010. 287 επ. (288, 293)· Kourtis, Greece, σε Esplugues (ed.), *Civil and Commercial Mediation in Europe. Cross-Border Mediation*, Vol. II (2014) σ. 193 επ. (194)· πρβλ. και ΟΛΑΠ 16/2013, ΤΝΠ Νόμος· ΟΛΑΠ 26/2006, ΕΛΔνη 2007. 102· ΑΠ 103/2012, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 175/2010, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 2103/2009, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1764/2009, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1740/2009, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 851/2009, ΤΝΠ Νόμος=ΧρΙδΔ 2010. 186· ΑΠ 255/2009, ΕΛΔνη 2010. 998· ΑΠ 53/2007, ΤΝΠ Νόμος=ΧρΙδΔ 2007. 344· ΑΠ 139/2006, ΤΝΠ Νόμος=ΕΕμπΔ 2006. 307 (308)=ΔΕΕ 2006. 649=Αρμ 2006. 1034· Εφαθ 6848/2008, ΤΝΠ Νόμος=ΕΛΔνη 2009. 819· Εφαθ 2803/2008, ΤΝΠ Νόμος=ΔΕΕ 2009. 343· Εφαθ 961/2008, ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠερ 457/2008, ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔωδ 10/2007, Αρμ 2008. 1712 (1714 II)· ΕφΘ 305/1998, Αρμ 1999. 386, με περαιτέρω παραπομπές.

η οποία στην Ελλάδα έχει πανάρχαια παράδοση⁴. Στη λαϊκή συνείδηση ο χειρότερος συμβιβασμός ισοδυναμεί με την καλύτερη δικαστική απόφαση. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που και ο σύγχρονος Έλληνας νομοθέτης αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη εύνοια τον τρόπο αυτό επίλυσης των διαφορών. Έτσι, δυνάμει του άρθρου 208 ΚΠολΔ θεοπίζεται υποχρέωση του ειρηνοδίκη να επιχειρεί συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς πριν τη συζήτηση της αγωγής ενώπιόν του. Συμβιβαστική επέμβαση του ειρηνοδίκη, ύστερα από σχετική αίτηση των διαδίκων, προβλέπεται και με το επόμενο άρθρο του ΚΠολΔ, για κάθε είδους διαφορά (και όχι μόνο αρμοδιότητας ειρηνοδικείου, όπως συμβαίνει με το άρθρο 208 ΚΠολΔ) που πρόκειται να καταχθεί στα πολιτικά δικαστήρια (ΚΠολΔ 209)⁵. Υπόδειξη για ανάληψη συμβιβαστικών πρωτοβουλιών εκ μέρους του δικαστή⁶ περιέχει και η νέα, ευρύτερη ρύθμιση του

άρθρου 233 §§ 2-4 ΚΠολΔ⁷, η οποία καθιερώνει δυνητική ευχέρεια του δικαστή να προκαλεί τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς σε κάθε στάδιο της δίκης (ακόμη και στο εφετείο· βλ. άρθρ. 524 § 1 ΚΠολΔ), διατάσσοντας μάλιστα για το σκοπό αυτό αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων. Καθήκον του δικαστηρίου να προσπαθήσει να συμβιβάσει τους διαδίκους κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο καθιερώνει και το άρθρο 667 ΚΠολΔ για τις εργατικές διαφορές, όπως επίσης και για τις υποθέσεις που δικάζονται κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών⁸. Ομοίως, συμβιβασμός επιδιώκεται από το

β' Κώδικα Δεοντολογίας του Δικηγορικού Λειτουργήματος). -Ο ισχύων Κώδικας Δικηγόρων (ν. 4194/2013) στο άρθρο 35 § 3 ορίζει ότι «[ο] δικηγόρος οφείλει να ενημερώνει τον εντολέα του για όλους τους θεσμούς και τις δυνατότητες εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών, και γενικά να συμβάλλει στην επίλυση αυτών με οποιονδήποτε τρόπο προς όφελος του εντολέα του», ενώ στο άρθρο 36 § 1 εδ. γ' επισημαίνει ότι στο έργο του δικηγόρου «περιλαμβάνεται και η διαμεσολάβηση για την αναζήτηση συμβιβαστικής λύσης στο πλαίσιο νόμου ή κοινά αποδεκτής διαδικασίας».

⁷ Η § 2 αντικαταστάθηκε και οι §§ 3-4 προστέθηκαν δυνάμει του άρθρου 22 §§ 3-4 ν. 3994/2011· βλ. σχετικός και Anthimos, Greece, σε de Palo/Trevor (eds), EU Mediation. Law and Practice (2012) σ. 148 επ. (156, 157).

⁸ Εντούτοις, κατά το δεύτερο εδάφιο της ρύθμισης η παράλειψη της απόπειρας συμβιβασμού δεν επιφέρει απαράδεκτο ή ακυρότητα (ΚΠολΔ 667 εδ. β')· βλ. σχετικός Μακρίδου, Δικονομία εργατικών διαφορών (2009) σ. 139. -Αξιόλογη προσπάθεια για την εξώδικη επίλυση των εργατικών διαφορών με συνδιαλλαγή, διαμεσολάβηση και διατησία έχει γίνει και με το ν. 1876/1990 και την ίδρυση από τον ίδιο νόμο Οργανισμού Μεσολάβησης και Διατησίας υπό τη μορφή ν.π.ι.δ.· βλ. Χαμηλοθώρη, ό.π. σημ. 4, σ. 43· τον ίδιο, σε Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 52 επ. (57)· Περιβολάρη, Η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα ως τρόπος εναλλακτικής επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών, ΠειρΝ 2008. 14 επ. (15). -Η χρονικώς προηγούμενη προσπάθεια εξώδικαστικής επίλυσης διαφορών από τροχαία ατυχήματα (υλικές ζημιές) με την καθιέρωση από το ν. 1569/1985 του Σώματος Ειδικών Πραγματογνομώνων Τροχαίων Ατυχημάτων, ως ν.π.δ.δ. εποπτευόμενου από τον Υπουργό Εμπορίου, δεν τελεσφόρησε, λόγω της έντονης αντίδρασης των δικηγορικών συλλόγων και την επακολούθησα κατάργηση της σχετικής νομοθετικής πρωτοβουλίας με το ν. 1867/1989.

⁴ Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός (1984) § 1 ΙΙΙ σ. 30 επ.· πρβλ. και Χαμηλοθώρη, Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών (2000) σ. 31. Για την απόπειρα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών ως μια χρήσιμη ή ακόμα και απαραίτητη τυπική προϋπόθεση για την προσφυγή στη Δικαιοσύνη βλ. από συγκριτική σκοπιά Γ.-Ε. Καλαβρό, Η διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, Τμητικός τόμος Κ. Κούφα (2010) σ. 159 επ. (166, 167).

⁵ Μάλιστα, κατά ρητή διάταξη του άρθρου 212 § 4 ΚΠολΔ, ο συμβιβασμός που έγινε σύμφωνα με τα άρθρα 208 και επόμενα έχει όλα τα αποτελέσματα του δικαστικού συμβιβασμού. -Πάντως, ο Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 296/297, αντιμετωπίζει την περιπτώσιολογία των ΚΠολΔ 208 και 214 Α ΚΠολΔ ως περιπτώσεις ενδοδικαστηριακής και εξωδικαστηριακής διαμεσολάβησης αντιστοίχως· πρβλ. έτσι για την κατ' άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ συμβιβαστική επίλυση Μανιώτη, Περί της οριοθέτησεως της ελευθερίας της ιδιωτικής βουλήσεως στις εναλλακτικές μορφές επίλυσεως διενέξεων, ΕΠολΔ 2012.711 επ. (712)· Αναστασοπούλου, Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές (2011) σ. 1· contra Klamaris/Chronopoulou, Mediation in Greece: A Contemporary Procedural Approach to Resolving Disputes, in Hopt/Steffek (eds), Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective (2013) σ. 585 επ. (587).

⁶ Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 46 § 1 του προϊσχύσαντος Κώδικα Δικηγόρων (ν.δ. 3026/1954) και στους δικηγόρους επιβαλλόταν καθήκον να λύνουν με συμβιβασμό τις δεκτικές συμβιβασμού διαφορές που τους ανατίθεντο (στην ίδια κατεύθυνση και άρθρ. 7 εδ.

δικαστήριο πριν από κάθε συζήτηση αιτήσεως προσωρινού ή οριστικού προσδιορισμού της αποζημιώσεως από αναγκαστική απαλλοτρίωση, κατ' άρθρ. 23 ν. 2882/ 2001 (Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων)⁹.

Πάντως, το υποχρεωτικό στάδιο εξώδικης επίλυσης της διαφοράς, που είχε εισαχθεί με το ν. 2298/1995¹⁰ (δίχως, εντούτοις, να αποδώσει τους αναμενόμενους καρπούς), αντικαταστάθηκε πρόσφατα από τον προαιρετικό συμβιβασμό με πρωτοβουλία των διαδίκων (άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ)¹¹. Δεν μπορεί, εντούτοις, να

⁹. Με την § 5 του ως άνω άρθρου (ν. 2882/2001), που προστέθηκε πρόσφατα, δυνάμει του άρθρου 131 § 3 ν. 3070/2012, η εντολή προς το δικαστικό εκπρόσωπο του Δημοσίου για παράσταση περιλαμβάνει και την κατάρτιση συμβιβασμού, εάν η συνολική αποζημίωση κατά δικαιούχο δεν υπερβαίνει το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

¹⁰. Και την προσθήκη άρθρου 214 Α στον ΚΠολΔ, δυνάμει του οποίου ο Έλληνας νομοθέτης (συμμορφούμενος με την αριθ. R (86) 12 της 16.12.1986 σύσταση της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης) εισήγαγε για πρώτη φορά το συμβιβασμό ως υποχρεωτικό προστάδιο για την συζήτηση της αγωγής. Με το ν. 2915/2001 (και μετά από συνεχείς αναβολές ισχύος της διάταξης, λόγω των τότε αντιδράσεων του δικηγορικού σώματος) η σχετική ρύθμιση ενεργοποιήθηκε και ο όρος «συμβιβαστική επίλυση διαφοράς» του άρθρου 214 Α ΚΠολΔ αντικαταστάθηκε με τον όρο «εξώδικη επίλυση της διαφοράς», με το σκεπτικό ότι η εξώδικη επίλυση δεν αποκλείεται να συνίσταται σε πλήρη αποδοχή των θέσεων του ενός διαδίκου, χωρίς συμβιβαστικές υποχωρήσεις· βλ. σχετικώς Διαμαντόπουλο, Η ανταγωγή κατά τον ΚΠολΔ (2003) § 6 Ι σ. 319/320 σημ. 5, με παραπομπές.

¹¹. Δυνάμει του άρθρου 19 ν. 3994/2011· βλ. Απαλαγάκη, Η διαγνωστική δίκη και η αναγκαστική εκτέλεση κατά τον ΚΠολΔ. Συμπλήρωμα ερμηνείας του ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του ν. 3994/2011 (2011) σ. 30 επ. -Για το ενδεχόμενο, εξάλλου, παρεκτροπών με αφορμή τη δυνατότητα συμβιβαστικής επίλυσης, κατ' άρθρο 214 Α ΚΠολΔ, βλ. χαρακτηριστικώς Πράξη ΠρΠολΠΤρικ 1/2000, ΕΛΛΔνη 2001. 260 = ΕΕμπΔ 2000. 741. -Στατιστικά στοιχεία για την κατ' άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ συμβιβαστική επίλυση διαφορών μέχρι και το 2011 στα Πρωτοδικεία Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Θεσσαλονίκης βλ. σε Ηλιακόπουλο, Ο νέος θεσμός της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΕφΑΔ 2012.21 επ. (27 σημ. 22), από τα οποία και αποδεικνύεται ότι ο θεσμός δεν βρήκε ανταπόκριση

παραγνωριστεί ότι ο ν. 3994/2011 διεύρυνε σημαντικά την αξία της συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς¹², προσδίδοντας: α) προαιρετικό μιν, αλλά καθολικό, πλέον, χαρακτήρα στην εξώδικη επίλυση του άρθρου 214 Α ΚΠολΔ, β) προτρέποντας το δικαστή, κατ' άρθρ. 233 ΚΠολΔ, να ενθαρρύνει σε κάθε στάδιο και στάση της διαδικασίας τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς και γ) εναλλάσσοντας ισοδύναμως το πρακτικό συμβιβαστικής επίλυσης προς τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου (άρθρ. 293 § 1 ΚΠολΔ)¹³. Έτσι, κατεξοχήν έγκριτη γνώμη, ενόψει όλων των ανωτέρω, επισημαίνει ότι «[δ]εν θα ήταν επομένως υπερβολή η ένταξη της συμβιβαστικής επίλυσης των διαφορών στους σκοπούς που επιδιώκει η πολιτική δίκη»¹⁴.

Στο εύκρατο κλίμα των εναλλακτικών μορφών επίλυσης των διαφορών στους κόλπους πάντοτε του ελληνικού δικαίου ανήκουν και οι θεσμοθετημένοι σε ειδικούς νόμους μηχανισμοί, όπως είναι για παράδειγμα η κατ' άρθρ. 15 ν. 4013/2011 «επιτροπή διακανονισμού για τις εμπορικές μισθώσεις»¹⁵ ή ακόμη παλαιότερα η κατ' άρθρ. 11 ν. 2251/1994 «επιτροπή φιλικού

στην πράξη, ενώ για το χρονικό διάστημα 2001-2006 στα Πρωτοδικεία Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ηρακλείου Κρήτης βλ. Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 3.

¹². Βλ. ιδίως Απαλαγάκη, Γενικές εισαγωγικές παρατηρήσεις για τη δομή της διαγνωστικής διαδικασίας μετά τις περαιτέρω τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το ν. 4055/2012, ΕφΑΔ 2012.571 επ. (572).

¹³. Διαμαντόπουλος, Ισοδύναμη εναλλαγή του κατ' άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ πρακτικού επίλυσης διαφοράς προς τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου και δυνατότητα χρησιμοποίησής του ως τίτλου προς μεταγραφή, όταν ο συμβιβασμός έχει αντικείμενο τη σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων, ΕΛΛΔνη 2013.72 επ.

¹⁴. Νίκας, ό.π. σημ. 1, § 59 Ι σ. 339· διερεύνηση του ευρέως φάσματος θεωρήσεων για τους σκοπούς της πολιτικής δίκης βλ. σε Διαμαντόπουλο, Η αντιφατική συμπεριφορά των διαδίκων στην πολιτική δίκη (1996) § 3 ΙΙ σ. 87 επ., με τον υπομνηματισμό των σημ. 102 επ.

¹⁵. Βλ. αντί άλλων Κατρά, Εξωδικαστική επίλυση διαφορών που αφορούν την αναπροσαρμογή του μισθώματος των εμπορικών μισθώσεων, ΕΔΠ 2011. 193 επ.· Κοτσαμάνη, Οι επιτροπές διακανονισμού για τις εμπορικές μισθώσεις ως εξωδικαστικό όργανο επίλυσης διαφορών αναπροσαρμογής του μισθώματος, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2012. 361 επ.

διακανονισμού των καταναλωτικών διαφορών»¹⁶. Μάλιστα η τελευταία επιτροπή συγκαταλέγεται μεταξύ των φορέων που συνδράμουν στη νεοπαγή διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού του άρθρου 2 ν. 3869/2010 περί υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων¹⁷, στην οποία η αποτυχία του εξωδικαστικού συμβιβασμού ανάγεται σε προϋπόθεση παραδεκτής ασκήσεως (και όχι συζητήσεως) της αιτήσεως του οφειλέτη για τη δικαστική διευθέτηση των οφειλών του¹⁸. Αξιοσημείωτο, άλλωστε, είναι ότι μετά τη μεταρρύθμιση του ν. 4161/2013, το άρθρο 2 § 1 ν. 3869/2010 ορίζει ότι «[τ]α μέρη δύνανται πριν την υποβολή της αίτησης του άρθρου 4 § 1 του παρόντος να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Σε περίπτωση που επιλεγεί αυτή η διαδικασία και αποτύχει, ο οφειλέτης δύναται να καταθέσει την αίτηση του άρθρου 4 του παρόντος ενώπιον του αρμόδιου Ειρηνοδικείου με το αναφερόμενο στο άρθρο 4 του παρόντος περιεχόμενο, καθώς και αντίγραφο του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης». Θα αποτελούσε, ασφαλώς, παράλειψη η μη αναφορά του μηχανισμού των Διευθύνσεων Επιθεώρησης Εργασίας, στις αρμοδιότητες των οποίων συγκαταλέγεται «[η] μεσολάβηση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων για την ειρηνική επίλυση των αναφερομένων κατά τις εργασιακές σχέσεις διαφορών προς παγίωση της κοινωνικής ειρήνης»¹⁹.

¹⁶. Βλ. εγγύτερα Κουτσοϋράδη, Εξώδικη επίλυση των καταναλωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο, Νομικά μελετήματα τ. ΙΙΙ (2005) σ. 353 επ., σ. 372 επ.· πρβλ. σχετικά και Παπαϊωάννου, Οι διαδικασίες εξώδικης επίλυσης ιδιωτικών διαφορών ιδίως στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 2005. 139 επ.

¹⁷. Καταγραφή όλων των φορέων που συνδράμουν στη διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού του άρθρου 2 ν. 3869/2010 περί υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων βλ. σε Κρητικό, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, με βάση τον ν. 3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελθούσες νομοθετικές μεταβολές² (2012), σ. 302 επ.

¹⁸. Βλ. σχετικά Αρβανιτάκη, Το διαδικαστικό πλαίσιο του ν. 3869/2010 για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, Αρμ 2010. 1461 επ. (1464 και 1467) και πιο πρόσφατα Κατηφόρη, Η δικονομία της ρυθμίσεως οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων² (2013) σ. 9 επ., με τον υπονηματισμό των σημ. 23 επ.

¹⁹. Άρθρ. 3 § 1 εδ. α' περ. δδ' π.δ. 369/1989· πρβλ.

Περαιτέρω, στις εναλλακτικές μορφές επίλυσης ιδιωτικών διαφορών πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζει η διαιτησία, η οποία ρυθμίζεται στο έβδομο βιβλίο του ΚΠολΔ (στα άρθρα 867-903)²⁰. Ομοίως, η διαιτητική πραγματογνωμοσύνη²¹, όπως επίσης και η συντηρητική απόδειξη²², συγκαταλέγονται στις εναλλακτικές μορφές

σχετικώς Ορφανίδη, Εναλλακτικές μορφές επίλυσεως διαφορών-συμφιλίωση, διαμεσολάβηση, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2006.453 επ. (454). Πρόσθ. και τα στατιστικά στοιχεία που παραθέτει ο Χαμηλοθώρης, ό.π. σημ. 4, σ. 44 για τα υψηλά ποσοστά επιτυχίας των φιλικών διακανονισμών που επιτεύχθηκαν στις Διευθύνσεις Επιθεωρήσεων Εργασίας Αττικής το έτος 1999· πρόσ. επίσης τον ίδιο, σε Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 52 επ. (57).

²⁰. Σε ό,τι αφορά στην εσωτερική διαιτησία· η διεθνής εμπορική διαιτησία διέπεται από το ν. 2735/1999· βλ. αντί άλλων Κουσοϋλή, Διαιτησία. Ερμηνεία κατ' άρθρο (2004, εκδ. Σάκκουλα), *passim*· ΑΠ 102/2012, ΤΝΠ Νόμος. Βέβαια, όπως εύστοχα, υπογραμμίζεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 3898/2010 (υπό άρθρ. 4), κύριος στόχος του διαμεσολαβητή -και σε αυτό το σημείο κυρίως διακρίνεται από τον διαιτητή- είναι να διευκολύνει τα μέρη να επιλύσουν αυτά την διαφορά τους. Ο διαμεσολαβητής δεν έχει εξουσία να αποφασίσει αυτός ή να υποδείξει αυτός στα μέρη πιθανές λύσεις για την επίλυση της διαφοράς, όπως συμβαίνει επί διαιτησίας (πρόσθ. σχετικώς και Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 290· Ανθιμο, Η έλευση ενός «νέου» θεσμού - Διαμεσολάβηση, Αρμ 2010. 469 επ., 472). Δύναται όμως ο διαμεσολαβητής να διατυπώσει προτάσεις προς επίλυση της διαφοράς. -Βλ. και την ενδιαφέρουσα ΑΠ 32/2009, ΤΝΠ Νόμος, η οποία αποφάνθηκε ότι «αν οι συμβαλλόμενοι όρισαν ότι η απόφαση που θα εκδοθεί από τους διαιτητές δεν έχει υποχρεωτική ισχύ γι' αυτούς αλλά αποτελεί βάση επανεξέτασης της διαφοράς για εξώδικη επίλυσή της και ότι, αν αυτή (εξώδικη λύση) δεν επιτευχθεί, κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει την επίλυσή της από τα αρμόδια δικαστήρια, δεν πρόκειται για υποχρεωτική διαιτητική ρήτρα και συνεπώς η απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου δεν είναι υποχρεωτική για τους συμβαλλόμενους, ούτε παράγει δεδικασμένο και δεν μπορεί να εκτελεστεί ακόμη και αν περιέχει καταψηφιστικές διατάξεις, ενόψει του ότι ο όρος των συμβαλλόμενων για επίλυση της διαφοράς από τα πολιτικά δικαστήρια, αν δεν επιτευχθεί εξώδικος συμβιβασμός βάσει της διαιτητικής αποφάσεως, δεν έχει τεθεί προς καταστράτηγηση των διατάξεων περί διαιτησίας και είναι έγκυρος».

²¹. Ορφανίδης, ό.π. σημ. 19, Δ.Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2006.454.

²². Βλ. ΣχΠολΔ VI (1961) σ. 182.

επίλυσης διαφορών, στο μέτρο που λειτουργούν αποτρεπτικά για την κάταρξη πολιτικής δίκης.

Στο πεδίο του ελληνικού δικαίου στους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών περιλαμβάνεται πλέον και η διαμεσολάβηση, η διαδικασία κατά την οποία τα μέρη με τη βοήθεια ενός ανεξάρτητου τρίτου προσώπου, του διαμεσολαβητή, προσδιορίζουν τα θέματα της διαφοράς τους, ερευνούν τις εναλλακτικές λύσεις για την επίλυσή τους και επιχειρούν να καταλήξουν σε συμφωνία που θα ικανοποιεί τα αληθινά συμφέροντά τους²³. Μάλιστα με τη νεοπαγή ρύθμιση του άρθρου 116 Α ΚΠολΔ, η οποία προστέθηκε με τον πρόσφατο ν. 4335/2015, «[τ]ο δικαστήριο ενθαρρύνει σε κάθε στάση της δίκης και σε κάθε διαδικασία τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς, την επιλογή της διαμεσολάβησης ως μέτρο εξώδικης επίλυσης

²³. Και κατά τούτο επισημαίνεται [Κόμνιος, Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης, Δ 2007.31 επ. (32)] ότι διαφέρει από το συμβιβασμό, ο οποίος βασίζεται στο συγκερασμό των αντίθετων θέσεων των μερών και όχι στη «δημιουργία αξίας», εστιάζοντας στα συμφέροντά τους, όπως συμβαίνει στη διαμεσολάβηση. Περαιτέρω, η διαμεσολάβηση διαφέρει από το συμβιβασμό, επειδή καλύπτει (και) τη διαδικασία που προηγείται αυτού, με άλλα λόγια διαμεσολάβηση υπάρχει ακόμη και αν αυτή αποτύχει, δηλαδή ακόμη και αν τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία· βλ. σχετικώς Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 289. –Πρόδρομος του θεσμού της διαμεσολάβησης στο προϊσχύσαν δίκαιο μπορεί να θεωρηθεί ο θεσμός των συμβιβαστών, που προβλεπόταν στην ΠολΔ/1834 (άρθρ. 124). Οι συμβιβαστές διακρίνονταν από τους διαιτητές και η αποστολή τους συνίστατο στη διαμεσολάβηση μεταξύ των διαδίκων, προκειμένου να συντάξουν το γενόμενο συμβιβασμό, τον οποίο και συνυπέγραφαν με τα μέρη· ακολούθως αυτός εκτελείτο αναγκαστικώς, αν ο πρόεδρος των πρωτοδικών προέβαινε σε περιαφή του εκτελεστηρίου τύπου· βλ. προπάντων Οικονομίδη/Λιβαδά, Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας⁷ (1925) § 156 σ. 255 σημ. 1. –Για παραλληλισμό του θεσμού του διαμεσολαβητή με το θεσμό του «σαστή» (γεροντότερος συγχωριανός που αναλαμβάνει να επιλύσει ειρηνικά τη βεντέτα, λ.χ. διαφορά επί φόνου ή ζωοκλοπής) στην Κρήτη βλ. Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 44 και γενικότερα για τη συμβιβαστική επίλυση των διαφορών στην αρχαιότητα, αλλά και μετέπειτα, ως πρόδρομο της διαμεσολάβησης πρόσθ. προσφάτως και Αντωνέλο/Πλέσσα, Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (2014) σ. 3-10.

της διαφοράς, υποστηρίζει σχετικές πρωτοβουλίες των διαδίκων και μπορεί να διατυπώνει προτάσεις συμβιβασμού με συνεκτίμηση της πραγματικής και νομικής κατάστασης».

II. Τα θεμέλια της διαμεσολάβησης

A. Εννοιολογικός προσδιορισμός διαμεσολάβησης και υφιστάμενο νομικό της πλαίσιο

1. Η έννοια της διαμεσολάβησης

Η Ελλάδα ήταν μια από τις πρώτες χώρες που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21/5/2008²⁴, ψηφίζοντας το ν. 3898/2010 με τίτλο «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις»²⁵. Δυνάμει του άρθρου 4 εδ. β' ν.

²⁴. Αφού με αφορμή την ως άνω Οδηγία συγκροτήθηκε άμεσα από τον Υπουργό Δικαιοσύνης (Α. Παπαληγούρα) Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, προκειμένου να επεξεργαστεί σχέδιο νόμου για την ένταξη της στην ελληνική έννομη τάξη· βλ. εγγύτερα Κλαμαρή, Η ρύθμιση της Διαμεσολαβήσεως στα ελληνικά σχέδια νόμου, ΕΠολΔ 2010. 473 επ.· πρόσθ. και Βαλμαντώνη, Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τη σχέση της με τη δικαστική διαδικασία, ΕΛΛΔνη 2013. 344 επ. (353)· πρόσθ. και το σχετικό χρονολόγιο του Ανθιμου, Διαμεσολάβηση: Το «άγουρο» μήλο της έριδος, ΕπισκεΔ 2012. 277 επ. (278 επ.). –Δεν κρίνεται, πάντως, πειστική η κριτική της Παντελίδου-Κουρκουβάτη, Διαμεσολάβηση. Ένας νέος θεσμός και ο ρόλος του δικηγόρου, Αρμ 2012. 1509, ότι ο έλληνας νομοθέτης καθυστερημένα εναρμονίστηκε με την κοινοτική οδηγία.

²⁵. Ο Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία. Γενικό μέρος³ (2012) § 31 III σ. 20 σημ. 2, αποδοκιμάζει, για συστηματικούς και μεθοδολογικούς λόγους την ένταξη των διατάξεων περί διαμεσολάβησης σε αυτοτελή νόμο, εκτός ΚΠολΔ. Αντιθέτως, επικροτεί την επιλογή της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την τελική διαμόρφωση του ΚΠολΔ (ανασυσταθείσα με την 66492/13.6.2008 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης), στην οποία μετείχε και ο ίδιος, για ένταξη των ρυθμίσεων σε διάταξη του ΚΠολΔ· βλ. σχετικώς το σχέδιο του άρθρου 208 ΚΠολΔ, όπως τροποποιείτο για να ρυθμίζει τα της διαμεσολαβήσεως, στον τόμο: «Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την τελική διαμόρφωση του ΚΠολΔ» (2009, εκδ. Αντ. Σάκκουλα) σ. 168/ 169 και την

3898/2010, «[ω]ς διαμεσολάβηση νοείται η διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς τους, με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Στην έννοια αυτή δεν περιλαμβάνεται η απόπειρα συμβιβασμού που γίνεται από τον ειρηνοδίκη ή το δικαστήριο κατά τη διάρκεια της δίκης, σύμφωνα με τα άρθρα 208 επ. και 233 § 2 ΚΠολΔ»²⁶. Είναι προφανές ότι το στοιχείο που διαφοροποιεί τη διαμεσολάβηση, βάσει του ανωτέρω νομοθετικού ορισμού, από οποιαδήποτε άλλη διαδικασία που σκοπεύει στην εξώδικη ή συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς, είναι ότι στη διαμεσολάβηση συμμετέχει υποχρεωτικά ο διαμεσολαβητής, δηλαδή, κατ' άρθρο 4 εδ. γ' ν. 3898/ 2010, «*τρίτο σε σχέση με τους διαδίκους πρόσωπο, από το οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως του τρόπου, με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση*». Μάλιστα με το αμέσως επόμενο εδάφιο ορίζεται ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι δικηγόρος, διαπιστευμένος ως μεσολαβητής κατά το άρθρο 7 του νόμου, εκτός αν πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά, οπότε, κατά το τελευταίο εδάφιο του άρθρου, τα μέρη

αιτιολογική έκθεση στις σ. 46/47· αντίθετος ο Πολυζωγόπουλος, Η διαμεσολάβηση. Μύθοι και πραγματικότητα, Νομικές μελέτες τ. ΙΙ (2011) σ. 265 επ. (270), σημειώνοντας ότι «[έ]νας άλλος σχετικός μύθος αναφέρεται στην ανάγκη ενδελεχούς ρύθμισης της διαδικασίας της διαμεσολάβησης με διατάξεις του ΚΠολΔ κατ' αντιστοιχία προς τη διαιτησία». -Πάντως, στην από 8.12.2010 έκθεση της Επιστημονικής Επιτροπής της Βουλής υπογραμμίζεται ότι «η διαμεσολάβηση δεν συνιστά τρόπο εναλλακτικής ή εξωδικαστικής απονομής της δικαιοσύνης, δεδομένου ότι ο διαμεσολαβητής δεν επιτρέπεται να προβεί σε οποιαδήποτε υπόδειξη προς τα μέρη ούτε σε επιβολή δικών του αντιλήψεων για τη διαφορά, ως προς την ισχύ δικαιωμάτων και, τελικώς, σε επιβολή οιασδήποτε δικών του ιδεών για την επίλυση της διαφοράς [...]». Κατά τούτο δεν είναι αναγκαία η ένταξή της σε αυτοτελές κεφάλαιο του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, κατά το πρότυπο της διαιτησίας».

²⁶. Υπενθυμίζεται ότι σε αυτή την κατεύθυνση εκινείτο το άρθρο 214 Α § 4 εδ. α' στην αρχική του μορφή (άρθρ. 1 ν. 2298/1995), όταν όριζε ότι κατά τη συνάντηση της απόπειρας εξώδικης επίλυσης της διαφοράς οι διάδικοι μπορεί να συνεπικουρούνται, εφόσον το επιθυμούν, και από τρίτο πρόσωπο κοινής επιλογής· βλ. και Αμανατίδη, Η επιθυμητή υπέρβαση της μεσολάβησης, Αρμ 2010. 1572.

μπορούν να ορίσουν διαπιστευμένο διαμεσολαβητή που δεν έχει τη δικηγορική ιδιότητα.

2. Διαμεσολάβηση με πρωτοβουλία των μερών ή με πρωτοβουλία του δικαστηρίου

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση, κατ' άρθρ. 3 § 1 περ. α' ν. 3898/2010, γίνεται με συμφωνία των μερών πριν ή κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας (*mediation ex voluntate*). Περίπτωση προσφυγής στη διαμεσολάβηση ρυθμίζεται και στην αμέσως επόμενη διάταξη του προαναφερθέντος άρθρου και αφορά στο ενδεχόμενο να κληθούν τα διάδικα μέρη να προσφύγουν σε αυτήν από το δικαστήριο, στο οποίο εκκρεμεί η διαφορά (άρθρ. 3 § 1 περ. β': *mediation ex iudicio*)²⁷. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση μπορεί να υπάρξει και όταν αυτή διαταχθεί από δικαστήριο άλλου κράτους-μέλους (άρθρ. 3 § 1 περ. γ')²⁸. Τέλος, περίπτωση υπαγωγής

²⁷. Για την ακρίβεια στο άρθρο 3 § 2 ν. 3898/2010 ορίζεται ότι «[τ]ο δικαστήριο στο οποίο είναι εκκρεμής η υπόθεση μπορεί σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση για να επιλύσουν τη διαφορά. Εφόσον τα μέρη συμφωνούν το δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου». -Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση η διαμεσολάβηση παραμένει προαιρετική για τα μέρη· βλ. Κλαμαρίσ/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 590.

²⁸. Βλ., πάντως, την έντονη κριτική του Κ. Καλαβρού, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 24/25 για το άστοχο της ρύθμισης. Επισημαίνει για την ακρίβεια ότι αυτή η περίπτωση συντρέχει προφανώς επί διασυνοριακών διαφορών (βλ. σχετικώς άρθρ. 4 περ. α' υποπερ. ββ' ν. 3898/ 2010) και θα αποτελεί περίπτωση ελεύθερης κυκλοφορίας -προφανώς μη οριστικών- δικαστικών αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς την παρεμβολή του *exequatur*. Αμφιβάλλει για το κατά πόσο οι περιπτώσεις αυτές διαμεσολάβησης υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3898/2010, ενώ προβάλλει και έντονες αντιρρήσεις για τον τόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης. Είτε αυτός, όπως και στη διαιτησία, θα ορίζεται με συμφωνία των μερών, είτε θα προκύπτει από το πραγματικό γεγονός της διεξαγωγής της διαδικασίας διαμεσολάβησης σε συγκεκριμένο τόπο, δίχως, ωστόσο, σε αμφότερες τις περιπτώσεις να αποκτά αξία αν η διαμεσολάβηση διατάχθηκε ή όχι από δικαστήριο κράτους-μέλους.

στη διαμεσολάβηση απαντά και επί υποχρεωτικής επιβολής της από το νόμο (άρθρ. 3 § 1 περ. δ': *mediation ex lege*)²⁹.

Αξιοσημείωτο είναι, πάντως, ότι αν και στο άρθρο 3 ν. 3898/2010 ορίζεται πότε είναι επιτρεπτή η προσφυγή στη διαμεσολάβηση, δεν καθορίζεται εντούτοις τι σημαίνει η προσφυγή και -περαιτέρω- πότε αρχίζει η διαδικασία της διαμεσολάβησης. Η επιστήμη ήδη έχει ασχοληθεί με το ζήτημα, δεχθείσα ότι «αυτό που είναι κρίσιμο είναι η χρονική στιγμή που η διαδικασία της μεσολάβησης πράγματι αρχίζει, δηλαδή η στιγμή που τα συμβαλλόμενα μέρη ορίζουν διαμεσολαβητή, προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία της διαμεσολάβησης για την επίλυση της διαφοράς τους»³⁰.

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση ανήκει καταρχήν στην πρωτοβουλία των μερών και αποτελεί μια μη δεσμευτική και καθαρά ιδιωτική μέθοδο επίλυσης των διαφορών (*mediation ex voluntate*). Με τη διαμεσολάβηση, η κρατική δικαιοσύνη δεν αμφισβητείται, δεν «ιδιωτικοποιείται», όχι μόνο γιατί δεν αποκλείεται η ευχέρεια της προσφυγής σε αυτήν, αλλά και γιατί ουδείς δικαιούται να επιβάλλει τη διαμεσολάβηση ως μέθοδο επίλυσης των διαφορών, εφόσον οι πολίτες επιλέγουν οι ίδιοι άλλους εναλλακτικούς τρόπους, αποτελεσματικότερους για την επίλυση της διαφοράς τους³¹.

3. Δικαστική διαμεσολάβηση

²⁹. Ήδη η θεωρία (βλ. Κ. Καλαβρό, ό.π. σημ. 25, § 31 III σ. 25) αποδοκιμάζει τη ρύθμιση (άρθρ. 3 § 1 περ. δ'), όχι μόνο ως αντιστρατευόμενη τις επιταγές της ελληνικής έννομης τάξης, αλλά και τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, αφού στο άρθρο 5 § 2 της Οδηγίας ορίζεται ότι «η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν εθνικής νομοθεσίας η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή τη συνδέει με κίνητρα ή κυρώσεις, ανεξάρτητα αν γίνεται πριν από ή μετά την έναρξη της δίκης, στον βαθμό που η νομοθεσία αυτή δεν εμποδίζει την εκ μέρους των μερών άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα».

³⁰. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 593.

³¹. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, στην πρώτη ενότητα, υπό τον τίτλο γενικά-επί της αρχής.

Με τη διάταξη του άρθρου 214 Β ΚΠολΔ, που προστέθηκε δυνάμει του άρθρου 7 § 1 ν. 4055/2012, καθιερώνεται και ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης³². Η εναλλακτική αυτή μορφή επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών διασκευάζεται στο νόμο επίσης ως προαιρετική³³ και ανατίθεται στους ώμους βασικά των δικαστών. Για το σκοπό αυτό σε κάθε πρωτοδικείο και εφετείο ορίζονται για δύο έτη (με δυνατότητα ανανέωσης για ένα επιπλέον έτος) ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες προέδρους πρωτοδικών και εφετών ή από τους αρχαιότερους πρωτοδικές και εφέτες, ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους απασχόλησης (άρθρ. 214 Β § 2 ΚΠολΔ)³⁴.

Η προσφυγή στη δικαστική μεσολάβηση μπορεί να γίνει πριν από την άσκηση της αγωγής ή κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας (άρθρ. 214 Β § 1 ΚΠολΔ). Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί ο ίδιος ή μέσω του πληρεξούσιου δικηγόρου του, να προσφεύγει στον κατά τρόπο αρμόδιο

³². Βλ. σχετικώς Θάνου-Χριστοφίλου, Δικαστική μεσολάβηση, ΕΛΛΔνη 2013.937 επ.· Φράγκου, Δικαστική μεσολάβηση, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης (2014· επιμ. Αθ. Καϊση) σ. 15 επ. Πρόσθ., πάντως, την επιφυλακτική στάση της Παντελίδου-Κουρκουβάτη, ό.π. σημ. 24, Αρμ 2012. 1509, η οποία υποστηρίζει ότι «η Πολιτεία άγνωστο γιατί και πώς οπισθοδρόμησε παροπλίζοντας τον θεσμό με την εισαγωγή με το άρθρο 7 του νόμου 4055/2012 μίας στρεβλής μορφής διαμεσολάβησης στην Πολιτική Δικονομία ... Η διαμεσολάβηση λουπόν τερπνίζεται πριν καν αρχίσει να εμφανίζεται και να υλοποιείται στη χώρα».

³³. Απαλαγάκη (-Μπαλογιάννη), ΚΠολΔ. Ερμηνεία κατ' άρθρο 3 (2013) άρθρ. 214Β αριθ. 2· Μαργαρίτης/Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τ. Ι (2012) άρθρ. 214Β αριθ. 2. Μάλιστα, κατά κρατούσα εκδοχή, οι εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών δεν επιτρέπεται να εισαχθούν στην ελληνική έννομη τάξη ως υποχρεωτικές, αφού, διαφορετικά, η σχετική ρύθμιση θα μπορούσε να εκληφθεί ως απαγορευτική της ελεύθερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη και ως εκ τούτου θα αντιστρατευόταν τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 20 Σ. (Απαλαγάκη, ό.π. σημ. 12, ΕφΑΔ 2012. 573), αλλά και το άρθρο 6 § 1 ΕΣΔΑ (Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 III σ. 25).

³⁴. Όπως τροποποιήθηκε προσφάτως με το άρθρο 102 § 2 ν. 4139/2013· βλ. σχετικώς Απαλαγάκη (-Μπαλογιάννη), προηγ. σημ., άρθρ. 214Β αριθ. 2· Μαργαρίτης/Μαργαρίτη, προηγ. σημ., άρθρ. 214Β αριθ. 4.

μεσολαβητή, υποβάλλοντας γραπτώς το αίτημά του (άρθρ. 214 Β § 3 εδ. β'). Κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας η προσφυγή μπορεί να παρακινηθεί και με την πρωτοβουλία του δικαστηρίου, στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση, σε κάθε μάλιστα στάση της δίκης. Το δικαστήριο, συνεκτιμώντας όλες τις περιστάσεις (π.χ. φύση της διαφοράς, αποδεικτικές δυσχέρειες κ.λπ.)³⁵, καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη δικαστική μεσολάβηση και, εφόσον αυτά συμφωνούν, αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης σε σύντομη δικάσιμο και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου (άρθρ. 214 Β § 4 ΚΠολΔ). Η διεξαγωγή της διαδικασίας της δικαστικής μεσολάβησης περιλαμβάνει ξεχωριστές και κοινές ακροάσεις και συζητήσεις των πληρεξουσίων δικηγόρων τους με το μεσολαβητή δικαστή, ο οποίος και έχει τη δυνατότητα να απευθύνει στα μέρη μη δεσμευτικές προτάσεις επιλύσεως της διαφοράς (άρθρ. 214 Β § 3 εδ. α' ΚΠολΔ). Η διαμεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζεται το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας (άρθρ. 214 Β § 6 ΚΠολΔ).

Η δικαστική διαμεσολάβηση του ν. 4055/2012 δέχθηκε τα πυρά της θεωρίας. Συγκεκριμένα, αυτή επιπέγει τη δυνατότητα του δικαστή να παραπέμψει τη διαφορά στη δικαστική διαμεσολάβηση, αντί να επιχειρήσει ο ίδιος την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης μεταξύ των διαδίκων, κατά τη συζήτηση της διαφοράς, σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 233 ΚΠολΔ. Δυσχερώς μπορεί να γίνει αντιληπτός ο λόγος της παραπομπής της διαφοράς σε άλλο δικαστή, ο οποίος κατά μερική ή πλήρη απασχόληση μπορεί άλλοτε να ενεργεί ως μεσολαβητής και άλλοτε ως δικαστής³⁶. Μάλιστα υπογραμμίζεται ότι αυτός ο

ανάμικτος ρόλος του δικαστή, που λειτουργεί το μεν ως διαμεσολαβητής, το δε ως δικαστής, ενδεχομένως στην πρακτική του κυρίως εφαρμογή να δημιουργήσει σοβαρά ζητήματα αντισυνταγματικότητας, αφού η παραπομπή της υπόθεσης σε δικαστική διαμεσολάβηση μετά την εκκρεμοδικία θα μπορούσε να θέσει εν αμφιβόλω την αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή (άρθρ. 8 Σ και άρθρ. 108 ΚΠολΔ), να υπονομεύσει τις προσωπικές και λειτουργικές εγγυήσεις που περιβάλλουν την απονομή της δικαιοσύνης και κυρίως να οδηγήσει σε καθυστερήσεις³⁷. Η αντίθετη εκδοχή αντιπροτείνει ότι η σχετική πρωτοβουλία αποτελεί μορφή της ενεργητικής διαχείρισης της υπόθεσης από το δικαστήριο (case management). Ο δικαστής καθίσταται διαχειριστής (manager) που κατευθύνει την κάθε υπόθεση στην καταλληλότερη διαδικασία, κατ'εφαρμογή της καινοτόμου ιδέας ενός δικαστηρίου με «περισσότερες πόρτες»³⁸.

4. Βεληνεκές της διαμεσολάβησης

Το άρθρ. 2 ν. 3898/2010, ευθυγραμμιζόμενο με τις ρυθμίσεις των άρθρων 1 και 867 ΚΠολΔ, ορίζει ότι «[δ]ιαφορές ιδιωτικού δικαίου μπορούν να υπαχθούν σε διαμεσολάβηση με συμφωνία των μερών, αν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς». Όπως συναφώς

δηλαδή κατάρτιση και πιστοποίηση.

³⁵. Απαλαγάκη, προηγ. σημ.· πρόσθ. και Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 291, υπογραμμίζοντας ότι η *ex iudicio* ενδοδικαστηριακή διαμεσολάβηση τίθεται έξω από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/52. –Γενικότερα, άλλωστε, για την αμφισβήτηση της καταλληλότητας του δικαστή ως διαμεσολαβητή, ενόψει του γεγονότος ότι συνδυάζεται στο ίδιο πρόσωπο η «συμβιβαστική» και η αποφασιστική λειτουργία, σε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολαβητικής προσπάθειας, βλ. Ορφανίδη, ό.π. σημ. 19, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2006. 458.

³⁶. Πρόκειται, ως γνωστόν, για τη νεωτεριστική τότε ιδέα του καθηγητή του Harvard Frank Sander περί «Multi Door Courthouse» [Sander, Varieties of Dispute Processing, 70 F.R.D.111 (1976)]· βλ. σχετικώς Βαλμαντώνη, ό.π. σημ. 24, ΕΛΛΔνη 2013.356, καταθέτοντας την εμπειρία του ως Πρωτοδίκης Αθηνών από το ενοχικό τμήμα του Πρωτοδικείου όπου ενεργοποίησε τη σχετική δυνατότητα το δικαστικό έτος 2011/2012 δύο φορές. Πρβλ. σχετικώς και Ηλιακόπουλο, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012.29/30.

³⁵. Νίκας, ό.π. σημ. 1, § 59 V σ. 344.

³⁶. Απαλαγάκη, ό.π. σημ. 12, ΕφΑΔ 2012.573· πρβλ. σχετικώς και Ηλιακόπουλο, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012.28 επ., με αφορμή την αντίστοιχη συζήτηση στο πεδίο του γερμανικού δικαίου. –Ο Ανθιμος, ό.π. σημ. 24, ΕπισκΕΔ 2012. 284, αφενός διαπιστώνει αντινομία μεταξύ της ΚΠολΔ 214Β και του ν. 3898/2010 (όπως επίσης της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ), αφετέρου δε υποστηρίζει ότι σε κάθε περίπτωση θα έπρεπε να ισχύει και για τους δικαστές ό,τι ισχύει για τους δικηγόρους, κατά τους ορισμούς του ν. 3898/2010,

νομολογείται επί διαιτησίας, «στη συμφωνία διαιτησίας επί ιδιωτικού δικαίου διαφορών, δηλαδή διαφορών που πηγάζουν από έννομη σχέση του ιδιωτικού δικαίου με αντικείμενο είτε την ύπαρξη είτε την ανυπαρξία της έννομης σχέσης είτε τις επί μέρους εκδηλώσεις της ως προς τα υποκείμενα, το αντικείμενο και το περιεχόμενο του δικαιώματος, τα μέρη πρέπει να έχουν την εξουσία να διαθέτουν ελεύθερα το αντικείμενο της διαφοράς δηλαδή αυτό να είναι απαλλοτριωτό, όπως κατά κύριο λόγο είναι τα περιουσιακά δικαιώματα, ενοχικά και εμπράγματα. Ειδικότερα η εξουσία διαθέσεως στην οποία αναφέρεται το άρθρο 867 ΚΠολΔ είναι η δυνατότητα άσκησης δικαιοπραξιών, των οποίων ο άμεσος σκοπός αποβλέπει στην επίδραση σε ορισμένο υφιστάμενο δικαίωμα, με την έννοια να το μεταβάλουν ή να το καταργήσουν ή να το μεταβιβάσουν»³⁹.

Εξαιρούνται, λοιπόν, από τη διαμεσολάβηση, όπως και από τη διαιτησία, ως μη υποκείμενες σε διάθεση, μεταξύ άλλων, οι γαμικές διαφορές, οι διαφορές που αφορούν σχέσεις γονέων και τέκνων⁴⁰ ή κάθε δικαίωμα που ανάγεται στο δικαίο προστασίας της προσωπικότητας, όπως αυτό της θρησκευτικής συνειδήσεως και λατρείας⁴¹.

³⁹. Πρβλ. ΕφΠατρ 1263/2006, ΑχΝμλγ 2007. 418= ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁰. Κόμνιος, ό.π. σημ. 23, Δ 2007. 49· πρβλ. και Μαργαρίτη/Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τ. ΙΙ (2012) άρθρ. 867 αριθ. 2. -Κλασική, εντούτοις, περίπτωση εναλλακτικής επίλυσης στο πεδίο των γαμικών διαφορών θεωρείται η περίπτωση του συναινετικού διαζυγίου· βλ. σχετικώς Καραμπατζό, Απρόβλεπτη μεταβολή των συνθηκών στην αμφοτεροβαρή σύμβαση (2006) σ. 525/526 σημ. 125, με παραπομπές. -Παρά το γεγονός ότι το προοίμιο της Οδηγίας ορίζει ως παραδείγματα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τα οποία τα μέρη δεν έχουν την εξουσία διαθέσεως, όπως συνήθως συμβαίνει με τις διαφορές του οικογενειακού και του εργατικού δικαίου, σχετική πρόβλεψη γι' αυτές τις διαφορές δεν απαντά στο ν. 3898/2010 ή στην αιτιολογική του έκθεση. Όπως επισημαίνεται (Κourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 195, με περαιτέρω παραπομπές στη σημείωση 7), είναι προφανές ότι το ζήτημα θα αντιμετωπισθεί από τη θεωρία και τη νομολογία στο εγγύς μέλλον.

⁴¹. Πρβλ. ΕφΑθ 4535/1998, ΕΛΛΔνη 2002. 1446= ΤΝΠ Νόμος. -Στην αιτιολογική έκθεση του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρ. 2, επισημαίνεται ότι δεν καλύπτονται από τη διαμεσολάβηση ιδίως

κ.λπ. Η εξουσία διαθέσεως, ως προϋπόθεση υπαγωγής διαφοράς στη διαμεσολάβηση, είναι, κατά την ορθότερη γνώμη, ευρύτερη της δυνατότητας συμβιβασμού ως προς αυτήν⁴². Αξιοσημείωτο, πάντως, είναι το γεγονός ότι η ανωτέρω προϋπόθεση δεν αξιώνεται στη δικαστική διαμεσολάβηση του άρθρου 214Β ΚΠολΔ. Τουτό προφανώς οφείλεται σε νομοθετική παραδρομή και όχι σε συνειδητή νομοθετική επιλογή.

5. Πεδίο της διαμεσολάβησης

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή τη στιγμή στις ιδιωτικές διαφορές διαμεσολάβηση υπό την αυστηρή έννοια, όπως δηλαδή αυτή απαντά στο ν. 3898/2010, υιοθετείται νομοθετικώς επί των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (δυνάμει του άρθρου 2 ν. 3869/2010, όπως το τελευταίο ισχύει μετά τη μεταρρύθμιση του ν. 4161/2013)⁴³. Βεβαίως στο πεδίο της διαμεσολάβησης (υπό την αυστηρή έννοια) αναμένεται να ενταχθούν και άλλες κατηγορίες υποθέσεων ή αξιώσεων⁴⁴.

φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις ή αξιώσεις κατά του κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας, αφού στις περιπτώσεις αυτές ελλείπει η εξουσία διαθέσεως· πρόσθ. σχετικώς και Ταμπάκη, ν. 4055/2012. Τροποποιήσεις και ν. 3898/2010, ΔΕΝ 2012. 545 επ. (548)· Ανθιμο, ό.π. σημ. 20, Αρμ 2010. 475· contra Γ.-Ε. Καλαβρός, ό.π. σημ. 4, Τιμητικός τόμος Κ. Κούφα σ. 165, 166. -Ότι δεν νοείται διαμεσολάβηση, όπως άλλωστε ούτε διαιτησία, επί υποθέσεων ασφαλιστικών μέτρων βλ. Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 292 (εξαιρώντας, εντούτοις, αυτές που απλώς εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, όπως π.χ. η περίπτωση της ΚΠολΔ 988).

⁴². Πρβλ. Πρακτικά Αναθεωρητικής Επιτροπής ΚΠολΔ (1967) σ. 357/358· Κουσουλή, ό.π. σημ. 20, άρθρ. 867 σ. 8· αντίθετος Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 25· πρβλ. και Σαρίδου, Νόμος 3898/2010 «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2012.281. -Έτσι, επισημαίνεται (Κουσουλή, ανωτ.) ότι παραδεκτώς αποτελεί αντικείμενο διαιτησίας (άρα και διαμεσολάβησης) διαφορά από την άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος, για το οποίο υπάρχει εξουσία διαθέσεως, όχι όμως και δυνατότητα συμβιβασμού.

⁴³. Βλ. ανωτ. στο κείμενο, αμέσως μετά τον εκθέτη 18.

⁴⁴. Όπως για παράδειγμα στο πεδίο του αθλητικού δικαίου, της ιατρικής ευθύνης, των δικαιωμάτων

Εκτός από τις αστικές και εμπορικές διαφορές για τις οποίες προβλέπεται η διαμεσολάβηση του ν. 3898/2010, ειδική νομοθετική πρόβλεψη για διαμεσολάβηση απαντά, μεταξύ άλλων, στον Πτωχευτικό Κώδικα και ειδικότερα στη διαδικασία εξυγίανσης, κατ' άρθρ. 102 ν. 3588/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε από το ν. 4013/2011⁴⁵, καθώς επίσης στο π.δ. 190/2006, που

διανοητικής ιδιοκτησίας, των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων κ.λπ. Ενδεικτικώς βλ. Μανιράκη, Η διαμεσολάβηση στον αθλητισμό, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2012. 417 επ.· Παντελίδου-Κουρκουβάτη, Ιατρική διαμεσολάβηση, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 95 επ.· Θώδου, Διαμεσολάβηση διαφορών για δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 121 επ.· Πούλιος, Οικογενειακή διαμεσολάβηση, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 129 επ.· Τσορμπατζόγλου, Διαμεσολάβηση στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 143 επ.

⁴⁵. Το άρθρο 102 έχει ως εξής: «1. Για τη διευκόλυνση επίτευξης συμφωνίας εξυγίανσης μεταξύ οφειλέτη και πιστωτών του, το πτωχευτικό δικαστήριο κατ' αίτηση του οφειλέτη ή πιστωτών ή και αυτεπαγγέλτως δύναται να διορίσει μεσολαβητή είτε με την απόφαση που ανοίγει τη διαδικασία είτε και με μεταγενέστερη απόφαση. Ο μεσολαβητής δύναται να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο. 2. Ο μεσολαβητής επιλέγεται ελεύθερα από το δικαστήριο, που λαμβάνει υπόψη τις προτάσεις του οφειλέτη ή των πιστωτών. Ιδίως δύναται να διορισθεί ως μεσολαβητής πρόσωπο του καταλόγου του άρθρου 63 § 1 ή και διαμεσολαβητής του ν. 3898/2010 (Α'

*211) για τη διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Ως μεσολαβητής δύναται να διορισθεί και ο εμπειρογνώμονας του άρθρου 100. 3. Ο διορισμός μεσολαβητή είναι υποχρεωτικός, αν το ζητήσει ο οφειλέτης. Ο οφειλέτης υποχρεούται να ζητήσει το διορισμό μεσολαβητή, αν ζητά τη σύγκληση συνέλευσης των πιστωτών σύμφωνα με το άρθρο 105. 4. Ο μεσολαβητής έχει ως αποστολή να επιτύχει τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ του οφειλέτη και των πιστωτών του, που να είναι ικανή να επικυρωθεί από το δικαστήριο. Για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ο μεσολαβητής δύναται να ζητά από τον οφειλέτη όλα τα κατά την κρίση του αναγκαία οικονομικά στοιχεία και να λαμβάνει αντίγραφα από τα εμπορικά και λογιστικά βιβλία του. Δύναται επίσης να ζητά πληροφορίες σχετικές με τη χρηματοοικονομική κατάσταση του οφειλέτη από το δημόσιο και από τους

διέπει την ασφαλιστική διαμεσολάβηση⁴⁶. Στο πεδίο του εμπορικού δικαίου απαντά και ο θεσμός του Τραπεζικού Διαμεσολαβητή, ενώ στον ευρύτερο χώρο του δημοσίου δικαίου εντάσσεται η αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη. Συγκεκριμένα, ο τραπεζικός διαμεσολαβητής, η

οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και από πιστωτικά και λοιπά χρηματοδοτικά ιδρύματα κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις για το τραπεζικό, χρηματοπιστωτικό και φορολογικό απόρρητο. Οι ως άνω φορείς είναι υποχρεωμένοι να παράσχουν μέσα σε δέκα (10) ημέρες από την υποβολή σε αυτούς σχετικού αιτήματος του μεσολαβητή ή, σε περίπτωση μη διορισμού μεσολαβητή, του ίδιου του οφειλέτη, χωρίς επιβάρυνση, αναλυτική κατάσταση των προς αυτά οφειλών κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα. Σε περίπτωση υπαίτιας παράλειψης πιστωτικού ή χρηματοδοτικού ιδρύματος να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της παραγράφου αυτής, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να επιβάλλει κυρώσεις σύμφωνα με το άρθρο 55Α του καταστατικού της (ν. 3434/1927, Α' 298, ως ισχύει). 5. Αν ο μεσολαβητής διαπιστώσει ότι η επίτευξη συμφωνίας είναι ανέφικτη ή ότι ο οφειλέτης εγκαταλείπει την προσπάθεια επίτευξης συμφωνίας εξυγίανσης, ενημερώνει χωρίς καθυστέρηση τον πρόεδρο του πτωχευτικού δικαστηρίου, ο οποίος εισάγει αμελλητί την υπόθεση στο δικαστήριο, προκειμένου να ανακαλέσει την απόφαση που άνοιξε τη διαδικασία και να θέσει τέλος στην αποστολή του μεσολαβητή. Η απόφαση του δικαστηρίου κοινοποιείται στον οφειλέτη. 6. Με την απόφαση με την οποία ανοίγει τη διαδικασία ή και με μεταγενέστερη απόφαση, το δικαστήριο, μετά από αίτηση του οφειλέτη ή πιστωτή του, δύναται να ορίσει πρόσωπο από τον κατάλογο του άρθρου 63 § 1 ως ειδικό εντολοδόχο, για τη διενέργεια ειδικών πράξεων, τις οποίες ορίζει το δικαστήριο, ιδίως για τη διαφύλαξη της περιουσίας του οφειλέτη, τη διενέργεια ειδικών διαχειριστικών πράξεων ή την επιβλεψη της εκτέλεσης της συμφωνίας εξυγίανσης. Τα καθήκοντα αυτά δύναται να ανατεθούν και στο μεσολαβητή. Η απόφαση ορίζει τις πράξεις στις οποίες δύναται να προβαίνει ο ειδικός εντολοδόχος και τη διάρκεια της εντολής, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τη διάρκεια της συμφωνίας εξυγίανσης». Βλ. σχετικώς Μανιιώτη, ό.π. σημ. 5, ΕΠολΔ 2012. 712.

⁴⁶. Κατ' άρθρ. 2 § 3 π.δ. 190/2006, «ως "ασφαλιστική διαμεσολάβηση" νοείται κάθε δραστηριότητα είτε παρουσίασης, πρότασης, παροχής προπαρασκευαστικών εργασιών για τη σύναψη συμβάσεων ασφάλισης ή σύναψης αυτών ή παροχής συνδρομής κατά τη διαχείριση και την εκτέλεση των εν λόγω συμβάσεων, ιδίως σε περίπτωση επελεύσεως του ασφαλιστικού κινδύνου».

καθιέρωση του οποίου οφείλεται σε απόφαση της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών το 1998, σκοπεί στην επίλυση ζητημάτων που αφορούν στις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες τους⁴⁷, ενώ η ανεξάρτητη διοικητική αρχή που ονομάζεται «Συνήγορος του Πολίτη», κατ' άρθρ. 1 § 1 ν. 2477/1997 (όπως αυτό τροποποιήθηκε από το άρθρ. 1 § 1 ν. 3094/2003) έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημόσιων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των ν.π.δ.δ. και των ν.π.ι.δ., όπως αυτά καθορίζονται στο άρθρο 3 § 1 του νόμου, για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας⁴⁸.

Και στο πεδίο του ποινικού δικαίου, όμως, ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι γνωστός και μάλιστα η εμφάνισή του χρονολογείται μια τετραετία νωρίτερα από αυτόν των αστικών και εμπορικών υποθέσεων. Ειδικότερα, με το άρθρο 11 ν. 3500/2006 θεσπίστηκε η ποινική διαμεσολάβηση ειδικώς για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας⁴⁹, ενώ όμαιμος του θεσμού

⁴⁷. Βλ. εγγύτερα Καράκωστα, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή (2004) σ. 454 επ.· Μπώλο, Ο τραπεζικός μεσολαβητής ως μορφή εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών στον χρηματοπιστωτικό τομέα, ΔΕΕ 2004. 1130 επ.· Αλικάκο, Εξωδικαστική επίλυση διαφορών στο ηλεκτρονικό εμπόριο κατά την εθνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία, Αρμ 2005.1681 επ. (1682)· Χαμηλοθώρη, Η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε 2007. 213 επ. (217/218).

⁴⁸. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ως αποστολή του, κατά το δεύτερο εδάφιο του άρθρ. 1 § 1 ν. 2477/1997, όπως αυτό προστέθηκε από το άρθρο 20 § 1 ν. 3304/2005, την πρόαψη και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού, καθώς και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

⁴⁹. Δυνάμει του άρθρου 11 ν. 3500/2006: «1. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη Διαδικασία των επόμενων άρθρων. 2. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά: α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης,

της διαμεσολάβησης του ν. 3898/2010 στους κόλπους του ποινικού δικαίου πρέπει να θεωρείται ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής, η οποία καθιερώθηκε με το ν. 3904/2010 και ρυθμίζεται στο άρθρο 308 Β ΚΠΔ⁵⁰.

6. Στατιστικά δεδομένα

Προς το παρόν στατιστικά δεδομένα για τη

δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό-θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού-θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος. γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα. 3. Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλικών και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται. Τα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν τον ανήλικο στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις. 4. Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανηλικού. 5. Αν την πράξη ενδοοικογενειακής βίας σε βαθμό πλημμελήματος φέρεται να έχει τελέσει ανήλικος, εφαρμόζεται το άρθρο 45Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας».

⁵⁰. Ενδεικτικώς βλ. Μυλωνόπουλο, Η ικανοποίηση του παθόντος και η ποινική συνδιαλλαγή, ΠοινΔνη 2011.53 επ.· Ηλιακόπουλο, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012. 27.

διαμεσολάβηση του ν. 3898/2010 δεν υπάρχουν. Αντιθέτως, τα πρώτα αποτελέσματα δικαστικής διαμεσολάβησης του άρθρου 214 Β ΚΠολΔ (έναρξη ισχύος 2.4.2012 για τα πρωτοδικεία και 20.3. 2013 για τα εφετεία) δεν είναι απογοητευτικά, αφού στο μεν Πρωτοδικείο Αθηνών περαιώθηκαν σε χρονικό διάστημα μικρότερο του (πρώτου) έτους 9 στις 16 υποθέσεις, στο δε Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 4 στις 7 υποθέσεις⁵¹.

Β. Η συμφωνία διαμεσολάβησης

1. Τύπος και περιεχόμενο

Κατ' άρθρ. 2 εδ. β' ν. 3898/2010, «η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση αποδεικνύεται με έγγραφο ή από τα πρακτικά του δικαστηρίου στην περίπτωση της § 2 του άρθρου 3 και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις». Σε αντίθεση προς τη διαιτησία, όπου δυνάμει των άρθρων 868 και 869 ΚΠολΔ ο έγγραφος τύπος καθιερώνεται ως συστατικός, στη διαμεσολάβηση ο έγγραφος τύπος καθιερώνεται ως αποδεικτικός, με άλλα λόγια η σύμβαση προσφυγής στη διαμεσολάβηση είναι άτυπη⁵². Όπως σημειώνεται σχετικώς στην αιτιολογική έκθεση του κατοπινού ν. 3898/2010, τούτο έγινε χάριν της νομικής ασφάλειας ως προς τη συμφωνία αυτή, αλλά και της προστασίας των μερών ενόψει της υποχρέωσης που αναλαμβάνουν για τη φυσική παρουσία τους στη διαμεσολαβητική προσπάθεια και τη συμμετοχή τους σε αυτή με καλή πίστη⁵³.

⁵¹. Από την Πρόεδρο Πρωτοδικών Ι. Στρατσιάνη για το Πρωτοδικείο Αθηνών και την Πρόεδρο Πρωτοδικών Αικ. Φράγκου για το Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης.

⁵². Βλ. για τη διαιτησία αντί πολλών ΑΠ 1737/2009, ΕφΑΔ 2010. 221=ΕΛΛΔνη 2011. 736=ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑρ 338/2012, ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 1105/2009, ΕφΑΔ 2010. 721=ΤΝΠ Νόμος, ενώ για τη διαμεσολάβηση ενδεικτικώς βλ. Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 295· Kourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 203: «the written form is not a condition of validity of the agreement to mediate. However, it is considered that the role that the writing requirement plays in ensuring that the parties actually agreed on mediation cannot be overlooked».

⁵³. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρο 1.

Επί της συμφωνίας διαμεσολάβησης εφαρμόζονται οι διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις, ώστε αυτή να είναι έγκυρη. Το τελευταίο, βεβαίως, δεν συμβαίνει (η συμφωνία, δηλαδή, πάσχει από ακυρότητα), εφόσον είναι αντίθετη σε απαγορευτική διάταξη νόμου ή στα χρηστά ήθη (ΑΚ 174 και 178). Εντούτοις, η επιλογή του νομοθέτη η συμφωνία να διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, δεν της αποστερεί και τη δικονομική της υπόσταση, αφού αυτή σκοπεί (εφόσον ευδοκμήσει) στην αποτροπή προσφυγής στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων. Ακριβώς, λοιπόν, επειδή η διαμεσολάβηση είναι εναλλακτική μορφή επίλυσης διαφορών, θεωρείται δικονομική σύμβαση, η οποία, εντούτοις, διέπεται από τις ρυθμίσεις του ουσιαστικού δικαίου σε ό,τι αφορά στο κύρος της⁵⁴. Με άλλα λόγια, η νομική φύση της διαμεσολάβησης κοινώνει της προβληματικής για τη (διφυή ή, κατ' άλλους δισυπόστατη) νομική φύση του δικαστικού συμβιβασμού· τουτέστιν, διέπεται τόσο από το ουσιαστικό όσο και από το δικονομικό δίκαιο⁵⁵.

Στη διαμεσολάβηση μπορούν να υπαχθούν όλες οι διαφορές των συμβληθέντων μερών, που θα προέλθουν από ορισμένη έννομη σχέση, είτε αναφέρονται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβληθέντων, είτε στην ερμηνεία των όρων της σύμβασης, το κύρος ή τη λύση της σύμβασης

⁵⁴. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 597, 591/592· contra Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 III σ. 26· Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 159· Αγγούρα, Η νομική φύση του θεσμού της διαμεσολάβησης, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 32, 33 επ., οι οποίοι τάσσονται υπέρ της φύσης της συμφωνίας διαμεσολάβησης ως σύμβασης ουσιαστικού δικαίου. – Για τις εκάστοτε θεωρίες και τη νομική φύση της σύμβασης διαμεσολάβησης (ως sui generis σύμβασης ουσιαστικού δικαίου ή αμιγώς δικονομικού χαρακτήρα σύμβαση) βλ. Κόμνιο, ό.π. σημ. 23, Δ 2007. 36/37 με σημ. 31, όπου και ο σχετικός υπομνηματισμός. –Ότι η σύμβαση μεταξύ διαμεσολαβητή και πελάτη είναι μάλλον μικτή σύμβαση, παρουσιάζοντας χαρακτηριστικά περισσότερων επώνυμων συμβάσεων του Αστικού Κώδικα βλ. Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 298.

⁵⁵. Πρβλ. εγγύτερα Νικά, ό.π. σημ. 4, § 2 I σ. 36 επ. και ειδικότερα § 2 VI σ. 82 επ.

αυτής⁵⁶. Στη συμφωνία διαμεσολάβησης υπάγονται επίσης αξιώσεις, που μπορούν να προκύψουν και για τα δύο μέρη από σχέσεις, πράξεις ή παραλείψεις⁵⁷.

Η συμφωνία διαμεσολάβησης (αποκαλούμενη και ρήτρα διαμεσολάβησης), είτε συνομολογείται χωριστά, είτε ταυτόχρονα (και με το ίδιο έγγραφο με την κύρια σύμβαση, στις διαφορές της οποίας αναφέρεται) αποτελεί ιδιαίτερη συμφωνία που διακρίνεται από την κύρια σύμβαση και είναι ανεξάρτητη και αυτοτελής, χωρίς να επηρεάζεται από αυτήν. Η αυτοτέλεια της συμφωνίας διαμεσολάβησης έναντι της κύριας σύμβασης, στην οποία αφορά, την καθιστά ισχυρή (αν δεν συνάγεται το αντίθετο⁵⁸) ακόμη και μετά την κατάργηση ή λήξη της ισχύος της ουσιαστικής κύριας σύμβασης⁵⁹.

2. Έννομες συνέπειες

Μπορεί μεν η αρχή της ελευθερίας των μερών ως βασική αρχή του θεσμού της διαμεσολάβησης, να προϋποθέτει, κατ' άρθρ. 2 § 1 περ. α' ν. 3898/2010, ότι τα μέρη έχουν σαφή και πλήρη γνώση της διαφοράς τους κατά τις πραγματικές και νομικές διαστάσεις της, ώστε να μπορούν να συμφωνήσουν για την υπαγωγή της στη διαδικασία αυτή⁶⁰, η προεκτεθείσα, όμως, διάταξη δεν αποκλείει τη συμβατική πρόβλεψη (με σχετική ρήτρα) για επίλυση με διαμεσολάβηση ακόμη και των μελλοντικών διαφορών⁶¹. Όμως λόγω της σημασίας της εθελούσιας υπαγωγής σε αυτή για

την επιτυχή έκβαση της διαδικασίας, κρίθηκε ότι η σχετική συμφωνία θα πρέπει να επαναλαμβάνεται και αφού ανακύψει η διαφορά, ενόψει και της ανωτέρω βασικής θέσεως του νόμου και της Οδηγίας⁶².

Επισημαίνεται, πάντως, ότι σε περίπτωση που, πριν από τη γένεση της διαφοράς, τα μέρη είχαν συνομολογήσει προσφυγή σε μελλοντική διαμεσολάβηση για διαφορές που θα δημιουργηθούν στο πλαίσιο συγκεκριμένης έννομης σχέσης, δεν εμποδίζεται, κατά τη γένεση της διαφοράς, η προσφυγή στη δικαιοσύνη (άρθρ. 8 εδ. α' και 20 § 1 Σ, καθώς επίσης άρθρ. 6 § 1 ΕΣΔΑ), Όπως υπογραμμίζεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 3898/2012 η ύπαρξη συμφωνίας για προσφυγή σε διαμεσολάβηση δεν συνεπάγεται δικονομικές συνέπειες, όπως συμβαίνει με τη συμφωνία για διαιτησία⁶³. Στο πλαίσιο αυτό η συμφωνία των μερών για διαμεσολάβηση θεμελιώνει γνήσια αναβλητική ένσταση ουσιαστικού δικαίου, η οποία αφορά στο νόμο βάσιμο της αξίωσης και όχι στο παραδεκτό άσκησης ή συζήτησης του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου, ούτε βεβαίως στοιχειοθετείται διαδικαστικό (κατ' άρθρ. 263 ΚΠολΔ) κώλυμα συζήτησης της αγωγής⁶⁴. Με την υιοθέτηση αυτής

⁵⁶. Πρβλ. ΑΠ 506/2010, ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 6020/2011, ΔΕΕ 2012. 375=ΤΝΠ Νόμος, με αφορμή τη συμφωνία διαιτησίας.

⁵⁷. Πρβλ. ΕφΑθ 6020/2011, ΔΕΕ 2012. 375=ΤΝΠ Νόμος (για διαιτησία).

⁵⁸. Πρβλ. ενδεικτικώς ΕφΑθ 6020/2011, ΔΕΕ 2012. 375=ΤΝΠ Νόμος, με αφορμή τη συμφωνία διαιτησίας.

⁵⁹. Πρβλ. ΕφΑθ 1105/2009, ΕφΑΔ 2010. 721=ΤΝΠ Νόμος, με περαιτέρω παραπομπές (αφορά διαιτητική συμφωνία).

⁶⁰. Έτσι με το άρθρο 2 ορίζονται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι δυνατή η προσφυγή των μερών στη διαμεσολάβηση, μεταξύ δε αυτών και η υπό στοιχείο α', κατά την οποία η προσφυγή στη διαμεσολάβηση είναι δυνατή, αν τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν στη διαδικασία αυτή «... αφότου ανέκυψε η διαφορά», σύμφωνα και με το άρθρο 2 § 1 περ. α' της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21/5/2008.

⁶¹. Στην έγγραφη συμφωνία διαμεσολάβησης για τις μελλοντικές διαφορές πρέπει να αναφέρεται η ορισμένη έννομη σχέση, από την οποία θα προέλθουν οι διαφορές, δίχως, πάντως, να είναι αναγκαίο να μνημονεύονται οι συγκεκριμένες διαφορές· πρβλ. ΕφΑθ 6020/2011, ΔΕΕ 2012. 375=ΤΝΠ Νόμος (διαιτησία).

⁶². Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρο 2.

⁶³. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, προηγ. σημ.· ομοίως Κλαμαρίσ/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 592, 594· Κourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 204· στην ίδια κατεύθυνση και Ορφανίδης, ό.π. σημ. 19, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2006. 459, με αφορμή ρήτρες διαμεσολάβησης σε κανονισμούς πολυκατοικιών· contra Ηλιακόπουλος, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012.25· πρόσθ. και την ενδιάμεση θέση του Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 159: «there is some room for debate in this area».

⁶⁴. Βλ. σχετικώς Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010.294· Ανθιμο, ό.π. σημ. 20, Αρμ 2010.477· αντίθετοι, ωστόσο, Ηλιακόπουλος, προηγ. σημ.· Γραβιάς, Η ρήτρα περί διαμεσολάβησης, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2012.245 επ. (248). Και ο Κόμνιος, ό.π. σημ. 23, Δ 2007.41, υποστήριζε (*de lege ferenda*) ότι η έγκυρη

της εκδοχής, η ρύθμιση εναρμονίζεται με τις θέσεις της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων επί συναφούς ζητήματος. Ως γνωστόν, ο Άρειος Πάγος ήδη το έτος 1971 (επικυρώνοντας μάλιστα προγενέστερη νομολογία⁶⁵) αποφάνθηκε ότι «προκειμένου περί αμφισβητούμενης διαφοράς, το αντικείμενο της οποίας δύνανται να διατεθή ελευθέρως υπό των δικαιούχων και η λύσις της οποίας ανετέθη δια συμφωνίας των μερών εις τρίτα πρόσωπα δεν είναι επιτρεπτή η ευθεία προσφυγή εις το αρμόδιον δικαστήριο, μόνον εν η περιπτώσει, βάσει της παρεσχεθείσης δια της γενόμενης συμφωνίας εις τους τρίτους εξουσίας, η απόφασις αποκτά την ισχύ υποχρεωτικής δικαστικής τοιαύτης»⁶⁶.

Αθέτηση της συμφωνίας διαμεσολάβησης γεννά ενδεχομένως (και υπό προϋποθέσεις) ενδοσυμβατική ευθύνη⁶⁷. Πάντως, η μετά την

υπαγωγή μιας διαφοράς στη διαμεσολάβηση και η έγκαιρη προβολή της σχετικής δικονομικής ένστασης θα [έπρεπε να] δημιουργεί έλλειψη δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων υπό τη διαλυτική αίρεση: α) της για οποιοδήποτε λόγο μη ισχύος της συμφωνίας για διαμεσολάβηση και β) της αποτυχίας της διαμεσολάβησης, οπότε και θα επανέρχεται αυτοδικαίως η δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων· ήδη σε αυτή την κατεύθυνση και Ορφανίδης, ό.π. σημ. 19, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2006.459/460 (επίσης *de lege ferenda*). -Για το ενδεχόμενο, εξάλλου, η ρήτρα περί προσφυγής σε μελλοντική διαμεσολάβηση για διαφορές που ενδέχεται να δημιουργηθούν στο πλαίσιο συγκεκριμένης έννομης σχέσης να συνιστά γενικό όρο συναλλαγών, κατά την έννοια του άρθρου 2 ν. 2251/1994, επί παραδείγματι, στην περίπτωση που προβλέπεται προσφυγή αποκλειστικώς σε διαμεσολαβητή της αλλοδαπής για διαφορά μεταξύ ημεδαπών ή όταν ο καταναλωτής αναλαμβάνει υποχρέωση να εμμείνει στην προσπάθεια συμβιβασμού για μακρό χρονικό διάστημα, βλ. διεξοδικώς Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 294/295.

⁶⁵. ΑΠ 473/1955, ΝοΒ 1956.78 (79).

⁶⁶. ΑΠ 620/1971, ΝοΒ 1972.182 (II in m.)· στην ίδια κατεύθυνση, μεταξύ πολλών άλλων, ΑΠ 1558/2014, ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 32/2009, ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 6220/2011, ΔΕΕ 2012. 379· ΠΠρΑθ 2377/1987, ΝοΒ 1987. 1427=Διατ 1992. 281=ΤΝΠ Νόμος; ΜΠρΑθ 6172/1975, Διατ 1992. 344=ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁷. Στη θεωρία υπογραμμίζεται ότι εφόσον ο διάδικος δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή του να επιχειρήσει την επίλυση της διαφοράς, ο αντίδικος έχει στη φαρέτρα του βέλος του ουσιαστικού δικαίου,

έναρξη της δίκης συμφωνία για διαμεσολάβηση δεν εμπεριέχει συμβατική ανάκληση της αγωγής, ήτοι συμβατική παραίτηση από το αγωγικό δικόγραφο, κατ' άρθρ. 294 ΚΠολΔ⁶⁸, αφού ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε ότι σε αυτή την περίπτωση «το δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου» (άρθρ. 3 § 2 εδ. β' ν. 3898/2010· στην ίδια κατεύθυνση και άρθρ. 214 Β ΚΠολΔ για τη δικαστική μεσολάβηση: «αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης σε σύντομη δικάσιμο και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου»).

Τέλος, η προστασία και η διαφύλαξη των αξιώσεων των μερών που υπάγονται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης απαιτεί έναν ελάχιστο βαθμό συμβατότητας των κανόνων του δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου αναφορικά με την παραγραφή των αξιώσεων αυτών και τις αποσβεστικές προθεσμίες, ώστε να μην αποθαρρύνεται και να μην ανακόπτεται η διαμεσολάβηση εξαιτίας του επαπειλούμενου κινδύνου απόσβεσης των εν λόγω αξιώσεων. Με τη διάταξη του άρθρου 11 ν. 3898/2010 ορίζεται ότι η υπογραφή συμφωνίας για υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση κατά το άρθρο 3 διακόπτει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία ασκήσεως των αξιώσεων καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Στο εδ. β' του ίδιου άρθρου 11 ορίζεται, εξάλλου, ότι, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261 επ. ΑΚ, η παραγραφή που διακόπηκε αρχίζει και πάλι από τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης ή από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση από οιοδήποτε των μερών στο άλλο και στον διαμεσολαβητή ή της με οιοδήποτε τρόπο κατάργησης της διαμεσολάβησης⁶⁹.

δυνάμει του οποίου του επιτρέπεται η προβολή αναβλητικής ένστασης κατά της ένδικης άσκησης του εριζόμενου δικαιώματος μέχρι την αποτυχία της προσπάθειας συμβιβασμού· βλ. Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 293/294· Κourtiς, ό.π. σημ. 3, σ. 204.

⁶⁸. Κόμνιος, ό.π. σημ. 23, Δ 2007. 41.

⁶⁹. Βλ. γενικότερα Γ.-Ε. Καλαβρό, ό.π. σημ. 4, σ. 181 επ. και εγγύτερα Κλαμαρίς/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 594, επισημαίνοντας ότι «[t]he reference to Arts. 261 et seq. of the Greek Civil Code and the provision of Art. 11 of Law 3898/2010 cannot be

Γ. Διαμεσολαβητής

1. Ποιος μπορεί να διοριστεί διαμεσολαβητής

Κατ' άρθρο 4 εδ. γ' ν. 3898/2010 «[ω]ς διαμεσολαβητής νοείται τρίτο σε σχέση με τους διαδίκους πρόσωπο, από το οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι δικηγόρος διαπιστευμένος ως διαμεσολαβητής, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 7»⁷⁰. Σύμφωνα δε με το άρθρο 8 § 2 ν. 3898/2010, ο διαμεσολαβητής ορίζεται από τα μέρη ή τρίτο πρόσωπο της επιλογής τους.

Όπως προεκτέθηκε, στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης σε κάθε πρωτοδικείο και εφετείο ορίζονται ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες προέδρους πρωτοδικών και εφετών ή από τους αρχαιότερους πρωτοδικές και εφέτες, ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους

considered as successful. They create specific interpretative difficulties, which could suspend and influence both the success of mediation as an institution as well as its acceptance as an alternative dispute resolution mechanism». Για τις ερμηνευτικές δυσχέρειες του άρθρου 11 ν. 3898/2010 πρόσθ. και Πολυζογόπουλος, *Außergerichtliche Streitschlichtung: Die griechische Lösung*, in: *Festschrift für Rolf Stürner zum 70. Geburtstag* (2013) σ. 1745 επ. (1758). –Για το ζήτημα αν ο χρόνος αναστολής καταλαμβάνει τόσο τις αξιώσεις των εμπλεκόμενων στη διαμεσολάβηση μερών (*inter partes*) όσο και αυτές τρίτων βλ. διεξοδικώς Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 303· Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 1560, αμφότεροι προκρίνοντας ως ορθότερη τη λύση ότι και στην περίπτωση της αναστολής λόγω διαμεσολάβησης θα πρέπει τα αποτελέσματά της να επέρχονται *erga omnes*.

⁷⁰. Το γεγονός ότι οι δικηγόροι μπορούν να ενεργούν ως διαμεσολαβητές μόνο μετά την πιστοποίησή τους, σύμφωνα με τους Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 602, θα λειτουργήσει ανασταλτικά, στο μέτρο που οι δικηγόροι δεν θα προτείνουν στους εντολείς τους τη διαμεσολάβηση. –Για την αποδοκμασία του μονοπωλίου των δικηγόρων στην ημεδαπή αρένα διαμεσολάβησης βλ. Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 160, με περαιτέρω παραπομπές στις σημ. 38 επ.

απασχόλησης για δύο έτη, με δυνατότητα ανανέωσης για ένα επιπλέον έτος (άρθρ. 214 Β § 2 ΚΠολΔ). Δικαστικός λειτουργός, μπορεί, επομένως, να συγκαταλέγεται μεταξύ των διαμεσολαβητών, εφόσον, όμως, δεν έχει επιληφθεί τυχόν διαδικασιών σχετικών με την εν λόγω διαφορά⁷¹.

Η ανάμιξη του διαμεσολαβητή μπορεί να στηρίζεται –το συνηθέστερο– σε σύμβαση ανάμεσα σε αυτόν και τα μέρη, σε πράξη δημοσίου δικαίου (δικαστική απόφαση) ή ακόμη μπορεί να εκδηλώνεται και εν τοις πράγμασι, χωρίς να τον συνδέει κάποια προϋφιστάμενη σχέση με τα μέρη⁷². Ο ν. 3898/2010 κάνει λόγο για διαμεσολαβητή, δίχως να αναφέρεται σε διαμεσολαβητές. Ο όρος συνδιαμεσολάβηση (*co-mediation*) επίσης δεν απαντά στο νόμο. Εντούτοις, δεν πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο διορισμού περισσότερων διαμεσολαβητών, στο μέτρο που κάτι τέτοιο δεν απαγορεύεται από το νόμο⁷³. Ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να δεχθεί το διορισμό του (άρθρο 8 § 4 ν. 3898/2010)⁷⁴ και, αν τον αποδεχθεί, υποχρεούται να ενεργεί σύμφωνα με τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει έναντι των μερών. Πριν αποδεχθεί το διορισμό του, ο διαμεσολαβητής πρέπει να βεβαιωθεί ότι διαθέτει τις γνώσεις και τα προσόντα που απαιτούνται για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης και, εφόσον του ζητηθεί, παρέχει στα μέρη πληροφορίες σχετικά με τις γνώσεις και την πείρα του (άρθρο 1.2. Κώδικα Δεοντολογίας).

Ο νόμος δεν προβλέπει το ενδεχόμενο αποπομπής ή εξαιρέσης του διαμεσολαβητή. Ίσως επερχόμενη υπουργική απόφαση να ρυθμίσει το

⁷¹. Μανιώτης, ό.π. σημ. 5, ΕΠολΔ 2012. 711.

⁷². Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 297, επισημαίνοντας (σ. 299) ότι η σύμβαση διαμεσολάβησης μπορεί να συνδέει το διαμεσολαβητή μόνο με ένα από τα μέρη, δηλαδή να λειτουργεί ετερομερώς.

⁷³. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 598.

⁷⁴. Όπως, βεβαίως, είναι αυτονόητο ότι ο διαμεσολαβητής ανά πάσα στιγμή μπορεί να τερματίσει τη διαμεσολάβηση, αν υποπέσουν στην αντίληψή του πράξεις που είτε παραβιάζουν τους ποινικούς νόμους, είτε τον Κώδικα Δεοντολογίας· βλ. Σκορδάκη, Η διαμεσολάβηση μέσα από το νόμο 3898/2010 (2012) σ. 188.

ζήτημα⁷⁵.

2. Κατάρτιση και κέντρα διαμεσολάβησης

Φορείς κατάρτισης διαμεσολαβητών, κατ' άρθρ. 5 ν. 3898/2010 μπορούν να είναι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, που συνιστούν από κοινού ένας τουλάχιστον δικηγορικός σύλλογος και ένα τουλάχιστον από τα επιμελητήρια της Ελλάδος και λειτουργούν μετά την χορήγηση άδειας από την υπηρεσία του άρθρου 7 ν. 3898/2010⁷⁶. Οι όροι και προϋποθέσεις αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών, το περιεχόμενο των σχετικών προγραμμάτων βασικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και μετεκπαίδευσης, η διάρκειά τους, ο τόπος διεξαγωγής τους, τα προσόντα των εκπαιδευτών, ο αριθμός των συμμετεχόντων, καθώς και οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους φορείς κατάρτισης διαμεσολαβητών, σε περίπτωση μη τήρησης των υποχρεώσεών τους, επιφυλάσσονται στις ρυθμίσεις προεδρικού διατάγματος, το οποίο θα εκδοθεί κατ' άρθρ. 5 § 2 ν. 3898/2010, ύστερα από πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, και Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Οι σχετικές ρυθμίσεις υλοποιήθηκαν με υπ' αριθμ. 123/2011 π.δ., που αφορά στον «καθορισμό όρων και προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων

⁷⁵. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 598. -Ο Kourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 206, προκρίνει ανάλογη εφαρμογή των ΚΠολΔ 52 επ., υπογραμμίζοντας ότι: «the mediator must immediately declare any possible conflict of interest, because a late disclosure might jeopardise the mediation. Articles 52 et seq. CCP which set out the reasons and procedures for the exception of a judge from the panel hearing of a case could be applied *mutatis mutandis*».

⁷⁶. Για τη χορήγηση άδειας ίδρυσης, οι φορείς κατάρτισης καταθέτουν παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πρόκειται για την υπ' αριθμ. 85485 οικ./18.9.2012 απόφαση των ως άνω Υπουργών (ΦΕΚ 2693/2012, τεύχος Β'), δυνάμει της οποίας το σχετικό παράβολο ορίστηκε στο ποσό των 1.500 ευρώ.

κατάρτισης διαμεσολαβητών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Μάλιστα με το παράρτημα που έχει προσαρτηθεί και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του καθορίστηκε το περιεχόμενο της βασικής εκπαίδευσης-κατάρτισης των διαμεσολαβητών⁷⁷.

Περαιτέρω, στο άρθρο 6 ν. 3898/2010 προβλέπεται και φορέας πιστοποίησης, που είναι η «Επιτροπή Πιστοποίησης Διαμεσολάβησης»⁷⁸, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και στην οποία θα υπάγεται ιδίως η πιστοποίηση των διαμεσολαβητών⁷⁹, ο έλεγχος για την τήρηση των υποχρεώσεων των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών, ο έλεγχος της συμμόρφωσης των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών προς τον Κώδικα Δεοντολογίας, καθώς και η εισήγηση προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης για την επιβολή των κυρώσεων, που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 7. Με τις διατάξεις των §§ 2-5 άρθρ. 6 ν. 3898/2010 ορίζεται η σύνθεση της Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολάβησης, τα της πιστοποίησης μέσω εξετάσεων των διαμεσολαβητών και τα του Κανονισμού Λειτουργίας της Επιτροπής, τα των εξετάσεων των μεσολαβητών, τα της διαδικασίας ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών κ.λπ.⁸⁰.

⁷⁷. ΦΕΚ 255/9.12.2011 (τεύχος Α').

⁷⁸. Κατ' άρθρ. 14 ν. 3898/2010 (μεταβατική διάταξη) στην πρώτη σύνθεση της Επιτροπής μπορούν να οριστούν, κατ' εξαίρεση των όσων προβλέπονται στο άρθρο 7 § 2, διαμεσολαβητές που έχουν λάβει τίτλο διαπίστευσης σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σχετική Επιτροπή συγκροτήθηκε με την υπ' αριθμ. 109087/12.12.2011 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΦΕΚ 436, τ. Υ.Ο.Δ.Δ.).

⁷⁹. Και όχι των «υποψηφίων διαμεσολαβητών», όπως από προφανή παραδρομή αναφέρεται στο άρθρο 6 § 1 ν. 3898/2010.

⁸⁰. Ήδη έχουν εκδοθεί η απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με αριθμό 34801 οικ./24.4.2012 «Κανονισμός λειτουργίας της επιτροπής διαμεσολαβητών» (ΦΕΚ 1363/2012 (τεύχος Β') και η απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με αριθμό 34802 οικ./24.4.2012 «Κανονισμός λειτουργίας της επιτροπής εξετάσεων υποψηφίων διαμεσολαβητών και καθορισμός της διαδικασίας ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών» (ΦΕΚ 1363/2012 (τεύχος Β')). Πρβλ.

Στο άρθρο 7 ν. 3898/2010 ορίζεται ότι το Τμήμα Δικηγορικού Λειτουργήματος και Δικαστικών Επιμελητών που ανήκει στη Γενική Διεύθυνση Διοίκησης Δικαιοσύνης του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι αρμόδιο για τη διαπίστευση των διαμεσολαβητών και την έκδοση των σχετικών ατομικών διοικητικών πράξεων διαπίστευσης, ενώ παράλληλα μεριμνά τόσο για τη σύνταξη πινάκων των αδειοδοτούμενων φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών, όσο και για τη διανομή των πινάκων αυτών στα δικαστήρια⁸¹.

Σε περίπτωση παραβίασης εκ μέρους του διαμεσολαβητή των υποχρεώσεων του που ορίζονται στον Κώδικα Δεοντολογίας, ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών, δύναται να προβεί σε προσωρινή ή οριστική ανάκληση της διαπίστευσης, ανάλογα με τη βαρύτητα της παράβασης ή την καθ' υποτροπή συμπεριφορά του διαμεσολαβητή (άρθρο 5 Κώδικα Δεοντολογίας)

3. Καθήκοντα διαμεσολαβητών και Κώδικας Δεοντολογίας για διαπιστευμένους διαμεσολαβητές

Το άρθρο 4 περ. γ) ν. 3898/2010, επαναλαμβάνοντας τους ορισμούς του άρθρου 3 περ. β) της Οδηγίας (2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21.5.2008), ορίζει ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να ενεργεί με αποτελεσματικό, αμερόληπτο και

σχετικώς και Ρίζο, σε Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 245 επ. -Για το ότι παραμένουν ανοικτά πλείστα νομικά, όπως επίσης δικαιοπολιτικά ερωτήματα, όπως λ.χ. ποια η νομική φύση των κωδίκων δεοντολογίας, τι ισχύ μπορούν να έχουν τέτοιοι κώδικες επί μη μελών των οργανισμών που τους θεσπίζουν ή ακόμη πως νομιμοποιείται ένας κλάδος να επιβάλει τη δική του δεοντολογία στους αντισυμβαλλομένους τους, δηλαδή εν ονόματι της δικής του αυτορρύθμισης να υποβάλει τους άλλους σε ετερορρύθμιση κ.λπ. βλ. Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010 .300.

⁸¹. Βλ. και Γιαννοπούλου, Προϋποθέσεις διαπίστευσης των υποψήφιων διαμεσολαβητών στην Ελλάδα...είναι μονόδρομος; στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 78 επ.

κατάλληλο τρόπο⁸². Περαιτέρω, δυνάμει του άρθρου 8 § 4 ν. 3898/ 2010 ορίζεται αφενός ότι ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να δεχθεί το διορισμό του και αφετέρου ότι ευθύνεται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης μόνο για δόλο, σε αντίθεση με το διαιτητή, ο οποίος ευθύνεται και για βαριά αμέλεια (ΚΠολΔ 881).

Σύμφωνα, εξάλλου, με τη διάταξη του άρθρου 9 ν. 3898/2010, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό διαμεσολάβησης που πρέπει να περιέχει: α) το όνομα και επώνυμο του διαμεσολαβητή, β) τον τόπο και το χρόνο της διαμεσολάβησης, γ) τα ονόματα και τα επώνυμα εκείνων που έλαβαν μέρος στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, δ) τη συμφωνία για τη διαμεσολάβηση, με βάση την οποία διεξήχθη η διαμεσολάβηση και ε) τη συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα μέρη κατά τη διαμεσολάβηση ή τη διαπίστωση της αποτυχίας της διαμεσολάβησης, καθώς και την αιτία της διαφοράς.

Μετά το πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης, το πρακτικό υπογράφεται από το διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους. Το πρωτότυπο αυτού κατατίθεται, εφόσον ένα τουλάχιστον των μερών το ζητήσει, με επιμέλεια του διαμεσολαβητή στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου της περιφέρειας, όπου διεξήχθη η διαμεσολάβηση. Κατά την κατάθεση, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁸³.

Κατ' άρθρο 7 ν. 3898/2010 δίδεται νομοθετική εξουσιοδότηση για την έκδοση σχετικής υπουργικής απόφασης με την οποία: α) καθορίζονται οι ειδικότεροι όροι και προϋποθέσεις για τη διαπίστευση των

⁸². Βλ. σχετικώς Κολτσάκη, Ουδετερότητα και ανεξαρτησία του διαμεσολαβητή. Θεωρία και πράξη, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 79 επ..

⁸³. Ήδη έχει εκδοθεί κοινή απόφαση Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με αριθμό 85485 οικ./18.9.2012 «Καθορισμός παραβόλων διαμεσολάβησης» (ΦΕΚ 2693/ 2012, τεύχος Β'), δυνάμει της οποίας το σχετικό παράβολο καθορίστηκε στο ποσό των 100 ευρώ.

διαμεσολαβητών, καθώς και η διαδικασία αναγνώρισης του τίτλου διαπίστευσης που έχουν λάβει οι διαμεσολαβητές σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸⁴, β) θεσπίζεται Κώδικας Δεοντολογίας για τους διαπιστευμένους διαμεσολαβητές και γ) προβλέπονται οι ειδικότερες προϋποθέσεις για την επιβολή κυρώσεων από την παράβαση των ρυθμίσεων του Κώδικα Δεοντολογίας. Οι κυρώσεις που είναι η προσωρινή ή η οριστική ανάκληση της διαπίστευσης απαιτούν για την επιβολή τους σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών και δ) ρυθμίζεται κάθε θέμα. Ήδη έχει εκδοθεί απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με αριθμό 109088 οικ./ 12.12.2011, αναφορικά με τη «Διαδικασία αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών», όπως επίσης τη «Θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και καθορισμό κυρώσεων για παραβάσεις αυτού»⁸⁵.

Ο διαμεσολαβητής, δυνάμει του Κώδικα Δεοντολογίας (άρθρ. 3.1.), πρέπει να βεβαιωθεί ότι πριν από την έναρξη της διαμεσολάβησης τα μέρη έχουν κατανοήσει ρητώς τους όρους και τις προϋποθέσεις της συμφωνίας διαμεσολάβησης, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των διατάξεων που ενδεχομένως διέπουν τις υποχρεώσεις εχεμύθειας που βαρύνουν το διαμεσολαβητή και τα μέρη.

Είναι προφανές ότι ο έλληνας νομοθέτης ανταποκρίθηκε στην προτροπή του κοινοτικού νομοθέτη για την υιοθέτηση εθνικών μέτρων διασφάλισης της ποιότητας της διαμεσολάβησης,

κατ' άρθρ. 4 της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ. Ασκείται, πάντως, έντονη κριτική για την πολυπλοκότητα, τη γραφειοκρατία και τη δυσχέρεια στην εφαρμογή και εμπέδωση του θεσμού της διαμεσολάβησης, την οποία θα δημιουργήσουν εξ αντικειμένου όλες αυτές οι διαδικασίες, με δεδομένο ότι στην Ελλάδα δεν έχουμε δείγματα ενδιαφέροντος των μερών μιας διαφοράς για τους θεσμούς εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών τους⁸⁶.

Δ. Διαδικασία διαμεσολάβησης

1. Βασικές αρχές

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης διέπεται πρωτίστως από το άρθρο 8 ν. 3898/2010, στο οποίο είναι διάχυτη η επιλογή του νομοθέτη για πλήρη ελαστικότητα της σχετικής διαδικασίας. Ειδικότερα, στο πρώτο εδάφιο της τρίτης παραγράφου του άρθρου (8 § 3 εδ. α' ν. 3898/2010) ορίζεται ότι η διαδικασία της διαμεσολάβησης καθορίζεται από το διαμεσολαβητή σε συνεννόηση με τα μέρη. Και τούτο, διότι, όπως επισημαίνεται στην εισηγητική έκθεση, η υπέρμετρη τυπικότητα της διαδικασίας ενδέχεται να δημιουργήσει εμπόδια στην προσπάθεια επίλυσης της διαφοράς. Η σε κάποιο βαθμό έλλειψη τυπικότητας δεν πρέπει, πάντως, να θεωρηθεί ότι ισοδυναμεί με την απουσία δικαιοκρατούμενης διαδικασίας. Η διαμεσολάβηση δεν βρίσκεται πέραν και υπεράνω του δικαίου. Κατά τη διάρκειά της πρέπει να γίνονται σεβαστές και να διαφυλάσσονται θεμελιώδεις δικονομικές κατακτήσεις, όπως η ισότητα των μερών, η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του διαμεσολαβητή, χωρίς τη συνδρομή των οποίων κινδυνεύει η επίτευξη του σκοπού της διαμεσολάβησης⁸⁷.

⁸⁶. Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 23, υπογραμμίζοντας ότι σκοπιμότερο θα ήταν ο νομοθέτης να αρκεστεί σε αυστηρά κριτήρια επιλογής των δικηγόρων-διαμεσολαβητών, οι οποίοι με το κύρος τους και την προϋποτιθέμενη καλή γνώση των νομικών και άλλων παραμέτρων κάθε διαφοράς θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά στην επιτυχία της διαμεσολάβησης.

⁸⁷. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρο 8· πρβλ. γενικότερα και Μανιώτη, ό.π. σημ. 5, ΕΠολΔ 2011.716, ο οποίος

⁸⁴. Εύστοχα επισημαίνεται (Σκορδάκη, ό.π. σημ. 74, σ. 184/185) ότι ελεγκτέο τυγχάνει κατά πόσο συνάδει προς την αρχή της ισότητας (άρθρ. 4 § 1 Σ.) ο αποκλεισμός της αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης που έχουν ληφθεί εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως π.χ. στις ΗΠΑ, γενέτειρα του θεσμού, από όπου μεταφτεύτηκε σε Αυστραλία, Καναδά και μετά στην Ευρώπη, με επιχείρημα και από τη δικαστηριακή πρακτική για τους γιατρούς του ΕΣΥ. Ως γνωστόν, νομολογείται ότι (ΔΕφ Αθ 1777/2009, αδημ.· πρβλ. και ΔΕφΑθ 1608/ 2008, ΤΝΠ Νόμος) η μη προσμέτρηση της προϋπηρεσίας ιατρού ως έμμισθου ειδικευόμενου ιατρού σε κλινικές θέσεις νοσοκομείων των ΗΠΑ παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων για το διορισμό ιατρού στο ΕΣΥ.

⁸⁵. ΦΕΚ 2824/2011 (τεύχος Β').

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, κατά τη ρητή διάταξη του άρθρου 8 ν. 3898/2010, δυνάμει της οποίας καμία πληροφορία δεν διοχετεύεται στο άλλο μέρος, παρά μόνο με τη ρητή συναίνεση αυτού που την έδωσε. Κατ' άρθρ. 10 ν. 3898/2010, η διαμεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζεται το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως. Τα μέρη, εφόσον το επιθυμούν, δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν και το απόρρητο του περιεχομένου της συμφωνίας, στην οποία ενδέχεται να καταλήξουν κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός αν η κοινολόγηση του περιεχομένου της εν λόγω συμφωνίας είναι απαραίτητη για την εκτέλεσή της, κατ' άρθρο 9 § 3 ν. 3898/ 2010.

Οι διαμεσολαβητές, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι και όσοι άλλοι συμμετέχουν στη διαδικασία διαμεσολάβησης δεν εξετάζονται ως μάρτυρες (καθίστανται, δηλαδή, εξαιρετέοι μάρτυρες, όπως τα πρόσωπα του άρθρου 400 ΚΠολΔ)⁸⁸ και δεν υποχρεούνται να προσκομίσουν σε επακολουθούσες δίκες ή διαιτησίες στοιχεία που προκύπτουν από τη διαδικασία διαμεσολάβησης ή έχουν σχέση με αυτήν, παρά μόνον εφόσον τούτο επιβάλλεται από κανόνες δημόσιας τάξης, κυρίως για να διασφαλιστεί η προστασία των ανηλικών ή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ακεραιότητα ή η

υπογραμμίζει ότι το κανονιστικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης δεν πρέπει να ρυθμίζεται αποκλειστικά από τη συμφωνία των μερών.

⁸⁸. Βεβαίως, ενδεχόμενη προβολή της κατ' άρθρ. 403 § 2 ΚΠολΔ ένστασης εξαιρετέου μάρτυρα, καθίσταται κενή περιεχομένου, αφού επιτρέπεται η λήψη υπόψη του δικαστηρίου και μη πληρούντων τους όρους του νόμου αποδεικτικών μέσων· βλ. Κόμνιο, ό.π. σημ. 23, Δ 2007. 34· πρόσθ. επίσης Νικολόπουλο, Δίκαιο αποδείξεως 2 (2011) § 16 V σ. 260 επ., 265 επ.· Παϊσίδου, Σκέψεις για τους εξαιρετέους μάρτυρες και τις ένορκες βεβαιώσεις που δεν πληρούν τους όρους του νόμου στην τακτική και στις ειδικές διαδικασίες, ΕΠολΔ 2008. 461 επ. (464). -Το δεδομένο αυτό δείχνουν να αγνοούν οι Γ.-Ε. Καλαβρός, ό.π. σημ. 4, σ. 178 επ.· Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 43· Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 159. -Για παραλληλισμό του διαμεσολαβητή με τεχνικό σύμβουλο, ο οποίος, κατ' αναλογία, έχει την κάλυψη που έχουν στην πολιτική και ποινική δικονομία οι τεχνικοί σύμβουλοι, οι οποίοι επίσης τηρούν την εμπιστευτικότητα βλ. Ρίζο, σε Αναστασοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 48.

ψυχική υγεία προσώπου (άρθρ. 10 § 2 ν. 3898/2010).

Ο δικαιολογικός λόγος του απορρήτου της διαδικασίας της διαμεσολάβησης αναλύεται επαρκώς στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, όπου αναφέρεται ότι, για να επιτύχει η διαμεσολάβηση, ο διαμεσολαβητής, τα μέρη και οποιοσδήποτε συμμετέχει στη διαδικασία διαμεσολάβησης, πρέπει να είναι ελεύθεροι να εξετάσουν και να κατανοήσουν τα πραγματικά περιστατικά και τα αίτια της διαφοράς, τα ποικίλα νομικά και πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν και τις επιλογές που έχουν για το χειρισμό τους. Οι συζητήσεις πρέπει λοιπόν να μπορούν να επεκταθούν και σε θέματα πέραν της συγκεκριμένης διαφοράς, τα οποία είναι εμπιστευτικά και θα εξέρχονταν του συνήθους πλαισίου μιας δικαστικής ή διαιτητικής διαδικασίας. Αν κάποιο από τα μέρη έχει φόβο ή ενδοιασμούς να αναφέρει εμπιστευτικά στοιχεία για την υπόθεσή του, μειώνονται, όπως έχει καταδειχθεί στην πράξη, οι πιθανότητες επιτυχούς έκβασης της διαμεσολάβησης. Για το λόγο αυτό, με τις διατάξεις του άρθρου 10 θεσπίζονται διαδικαστικοί κανόνες που παρέχουν εγγύα τήρησης της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών που θα γίνουν γνωστές είτε αποκλειστικά στο διαμεσολαβητή, είτε και στο άλλο μέρος κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Μάλιστα αναφέρονται ενδεικτικώς περιπτώσεις που καλύπτει το ανωτέρω απόρρητο και συγκεκριμένα:

1) Ο διαμεσολαβητής, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο συμμετέχει στη παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης, δεν μπορεί να καταθέσει σε δικαστική ή διαιτητική διαδικασία μαρτυρία ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν ενδεικτικά οποιαδήποτε από τις ακόλουθες περιπτώσεις:

(α) την πρόσκληση ενός εκ των μερών να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση ή το γεγονός ότι ένα εκ των μερών ήταν διατεθειμένο να συμμετάσχει σε διαμεσολάβηση,

(β) τις γνώμες που εκφράζονται ή τις υποδείξεις που διατυπώνονται από ένα από τα μέρη σε διαδικασία διαμεσολάβησης επ' ευκαιρία ενδεχόμενης συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς,

(γ) τις δηλώσεις ή τις ομολογίες που γίνονται από ένα από τα μέρη κατά τη διαμεσολάβηση,

(δ) το γεγονός ότι ένα από τα μέρη δήλωσε ότι είναι διατεθειμένο να δεχθεί πρόταση διακανονισμού που γίνεται από το διαμεσολαβητή,

(ε) έγγραφο το οποίο έχει συνταχθεί αποκλειστικά για τους σκοπούς της διαμεσολάβησης,

(στ) τις προτάσεις που έκανε ο διαμεσολαβητής μετά από αίτημα των μερών.

2) Τα παραπάνω υπ' αριθ. (1) ισχύουν ανεξάρτητα από τη μορφή των αναφερόμενων πληροφοριών ή των αποδείξεων.

3) Η αποκάλυψη των παραπάνω πληροφοριών, υπ' αριθ. 1, δεν μπορεί να διαταχθεί από δικαστήριο ή οποιαδήποτε άλλη δικαστική αρχή σε δικαστική ή διαιτητική διαδικασία.

Οι πληροφορίες αυτές δεν θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως παραδεκτά αποδεικτικά στοιχεία. Κατ' εξαίρεση οι εν λόγω πληροφορίες ενδέχεται να αποκαλύπτονται ή να γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία: α) στο μέτρο που είναι απαραίτητο για την εφαρμογή ή την εκτέλεση διαδικασίας διακανονισμού που προκύπτει άμεσα από τη διαμεσολάβηση, β) για επιτακτικούς λόγους δημόσιας τάξης κυρίως για να εξασφαλιστεί η προστασία ανηλίκων ή να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η φυσική ή ψυχολογική ακεραιότητα προσώπου και γ) εφόσον συμφωνείται από το διαμεσολαβητή και τα μέρη.

Τα παραπάνω υπ' αριθ. 1, 2 και 3 εφαρμόζονται ανεξάρτητα από το κατά πόσο η δικαστική - διαιτητική διαδικασία αφορά ή μη τη διαφορά που αποτέλεσε το αντικείμενο της διαμεσολάβησης.

Εξάλλου, υπό την επιφύλαξη των υπ' αριθ. 1 αναφερομένων, διευκρινίζεται, ότι τα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία θα ήταν άλλως παραδεκτά σε δικαστική - διαιτητική διαδικασία, δεν καθίστανται απαράδεκτα εκ του γεγονότος ότι έχουν χρησιμοποιηθεί σε διαδικασία διαμεσολάβησης⁸⁹.

⁸⁹. Βλ. εγγύτερα αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρο 10· πρβλ., όμως, Κλαμαρίσ/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 597.

Λεπτομέρειες της διαδικασίας διαμεσολάβησης (π.χ. σχετικά με τις κατάλληλες ημερομηνίες για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης, κατ' άρθρο 1.2. Κώδικα Δεοντολογίας) ρυθμίζονται σε συνεννόηση του διαμεσολαβητή με τα μέρη. Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν με τον διαμεσολαβητή, με παραπομπή σε σύνολο κανόνων ή με άλλον τρόπο, για τον τρόπο διεξαγωγής της όλης διαδικασίας (άρθρ. 3.1. § 4 εδ. β' Κώδικα Δεοντολογίας).

Σε ό,τι αφορά στη δικαστική μεσολάβηση αυτή επίσης πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζεται το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας (άρθρ. 214 Β § 6 ΚΠολΔ).

2. Υφιστάμενη βάση για την ανέλιξη της διαδικασίας

Μπορεί, όπως προεκτέθηκε, στο πλαίσιο της πλήρους ελαστικότητας η διαδικασία της διαμεσολάβησης να καθορίζεται από το διαμεσολαβητή σε συνεννόηση με τα μέρη (άρθρο 8 § 3 εδ. α' ν. 3898/2010), εντούτοις, δεν ελλείπουν ρυθμίσεις πλαισίου. Έτσι, κατ' άρθρ. 8 § 1 ν. 3898/2010, στη διαδικασία της διαμεσολάβησης τα μέρη ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος ή εκπρόσωπός τους (όταν πρόκειται για νομικά πρόσωπα) παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο⁹⁰. Δυνάμει

⁹⁰. Βλ., πάντως, τις δικαιολογημένες επιφυλάξεις της Σκορδάκη, ό.π. σημ. 74, σ. 186, η οποία υπογραμμίζει ότι αντιστοιχη υποχρέωση δεν υφίσταται στη διαιτητική διαδικασία. Πόσο μάλλον στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, η οποία δεν προσομοιάζει με αυτή της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, ώστε να μη δείχνει να αντέχει σε κριτική η εκδοχή περί εφαρμογής της ΚΠολΔ 94 § 1 (περί ικανότητας προς το δικολογείν) και στη διαμεσολάβηση. Παραδέχεται, εντούτοις, ότι η παρουσία των δικηγόρων κατά τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης παίζει σημαντικό και εποικοδομητικό ρόλο στην επίτευξη τελικής εκτελεστής συμφωνίας και στην αποτύπωση της συμφωνίας αυτής στο πρακτικό διαμεσολάβησης· πρόσθ. στην ίδια κατεύθυνση Ρίζο, Διαμεσολάβηση: Η εναλλακτική επίλυση των διαφορών, Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2009.42 (43)· Παντελίδου-Κουρκουβάτη, ό.π. σημ. 24, Αρμ 2012.1511. -Ότι δεν προβλέπονται συγκεκριμένες υποχρεώσεις για τους δικηγόρους των μερών όσον

του άρθρου 8 § 2 ν. 3898/2010 καθορίζεται ότι ο διαμεσολαβητής ορίζεται αποκλειστικώς από τα μέρη ή τρίτο πρόσωπο της επιλογής τους⁹¹. Με την αμέσως επόμενη και τρίτη παράγραφο ορίζεται ότι τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να τερματίσουν τη διαδικασία διαμεσολάβησης οποτεδήποτε το επιθυμούν⁹². Στην ίδια διάταξη (άρθρ. 8 § 3 εδ. β') επισημαίνεται ότι δεν τηρούνται πρακτικά⁹³. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να επικοινωνεί και να συναντάται στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης χωριστά με καθένα από τα μέρη.

αφορά στη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης βλ. προπάντων Κιανταρίδου/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 590.

⁹¹. Η επιλογή γίνεται είτε από τους πίνακες που συντάσσονται κατ' άρθρ. 7 ν. 3898/2010 και αφορά κυρίως στη διαμεσολάβηση σε εγχώριες διαφορές, είτε μέσω -αλλοδαπών κυρίως- φορέων παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης σε ό,τι αφορά στις διασυνοριακές διαφορές.

⁹². Υποστηρίζεται (Σκορδάκη, ό.π. σημ. 74, σ. 187) ότι εδώ γεννάται σοβαρό ζήτημα, αφού η ρύθμιση αντιπροσέχει τις βασικές αρχές της διαμεσολάβησης, που συνίστανται αφενός στον πλήρη έλεγχο του αποτελέσματος της διαδικασίας από τα μέρη (για το αν, δηλαδή, θα καταλήξουν ή όχι σε συμφωνία) και αφετέρου στο γεγονός ότι τη διαδικασία την ελέγχει αποκλειστικώς και μόνον ο διαμεσολαβητής. Ασφαλώς και αν ένα από τα μέρη (υπό τύπο άσκησης πίεσης ή από καθαρή δυστροπία) απειλεί ανά πάσα στιγμή ότι θα τερματίσει τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αυτό δεν μπορεί παρά να τορπιλίσει το θεσμό της διαμεσολάβησης. Κρίνεται ότι η διατύπωση του νόμου ως προς τη δυνατότητα των μερών να τερματίσουν τη διαδικασία θα πρέπει να ερμηνεύεται ότι αφορά στην εκδήλωση της επιθυμίας των μερών για μη επίτευξη της συμφωνίας, οπότε και ο διαμεσολαβητής πρέπει να τερματίζει άμεσα τη διαδικασία.

⁹³. Κατά τη Σκορδάκη, ό.π. σημ. 74, σ. 187, η σχετική διευκρίνιση είναι άλλη μια ατυχής προσομοίωση της ενώπιον των δικαστηρίων διαδικασίας με τη διαδικασία διαμεσολάβησης. Όπως εμφατικά αναφέρει, ανωτ. (σ. 187/188), βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης του διαμεσολαβητή, ώστε να μην παραβιαστεί το απόρρητο της διαδικασίας, είναι να μην κρατά σημειώσεις κατά τη διαδικασία, καθόσον οι σημειώσεις αυτές μπορούν να υποπέσουν στην αντίληψη των μερών (είναι γνωστή η δυνατότητα κυρίως των δικηγόρων να διαβάζουν κείμενα και ανάποδα), αλλά και το κυριότερο, ο διαμεσολαβητής κρατώντας σημειώσεις χάνει την οπτική επαφή του με τα μέρη, χάνοντας το δεσμό που έχει αναπτύξει με τα μέρη.

Σε ό,τι αφορά στη δικαστική διαμεσολάβηση επίσης τα μέρη ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος ή εκπρόσωπός τους (όταν πρόκειται για νομικά πρόσωπα) παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο, ενώ και η δικαστική διαμεσολάβηση περιλαμβάνει ξεχωριστές και κοινές ακροάσεις και συζητήσεις των πληρεξουσίων δικηγόρων τους με το μεσολαβητή δικαστή, ο οποίος και έχει τη δυνατότητα να απευθύνει στα μέρη μη δεσμευτικές προτάσεις επίλυσης της διαφοράς (άρθρ. 214 Β § 3 εδ. α' ΚΠολΔ).

3. Διάρκεια και χρονικά όρια

Και μπορεί στο ν. 3898/2010 ή στο άρθρο 214 Α ΚΠολΔ να μην ρυθμίζεται άμεσα ο χρόνος διάρκειας μιας διαμεσολάβησης, αυτός, όμως, οριοθετείται με κριτήριο ενδεχόμενη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, μπορεί μεν κατ' άρθρο 3 § 1 τελευταίο εδάφιο ν. 3898/2010 η προσφυγή στη διαμεσολάβηση να αποκλείει προσωρινά και μέχρι την περάτωσή της, τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων, εντούτοις, η ρύθμιση της επόμενης παραγράφου (άρθρ. 3 § 2 εδ. β') θέτει χρονικά όρια, αφού ορίζει ότι «εφόσον τα μέρη συμφωνούν, το δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου». Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η ρύθμιση του άρθρου 214 Β § 4 ΚΠολΔ, δυνάμει της οποίας, εφόσον τα μέρη προσφύγουν στη δικαστική διαμεσολάβηση, το δικαστήριο αναβάλλει την εκδίκαση της υποθέσεως σε σύντομη δικάσιμο και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η κύρια διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορεί να εξαντληθεί ακόμη και σε μια-δυο μέρες, καταλήγοντας ή όχι σε επίτευξη συμφωνίας⁹⁴, ενώ προς την κατεύθυνση της σύντομης περάτωσης της διαδικασίας συντείνει και η ρύθμιση του άρθρ. 12 § 1 ν. 3898/2010. Με την τελευταία διάταξη ο διαμεσολαβητής αμείβεται με ωριαία αντιμισθία και για 24 κατ' ανώτατο όριο ώρες, στις οποίες περιλαμβάνεται και ο χρόνος προετοιμασίας του για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης⁹⁵.

⁹⁴. Παντελίδου-Κουρκουβάτη, ό.π. σημ. 24, Αρμ 2012.1513.

Ε. Αποτυχία της διαμεσολάβησης

Όπως προεκτέθηκε, με το άρθρο 8 § 3 ν. 3898/2010 ορίζεται ότι τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να τερματίσουν τη διαδικασία διαμεσολάβησης οποτεδήποτε το επιθυμούν. Επισημάνθηκε, εξάλλου, ότι η διατύπωση του νόμου ως προς τη δυνατότητα των μερών να τερματίσουν τη διαδικασία θα πρέπει να ερμηνεύεται ότι αφορά στην εκδήλωση της επιθυμίας τους για μη επίτευξη της συμφωνίας, οπότε και ο διαμεσολαβητής πρέπει να τερματίζει άμεσα τη διαδικασία. Πάντως, στο νόμο δεν απαντώνται κριτήρια ή διαδικασία για τη διακρίβωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης. Και μπορεί στο τελευταίο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 9 ν. 3898/2010 να ορίζεται ότι σε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης, το πρακτικό μπορεί να υπογράφεται μόνο από το διαμεσολαβητή, εντούτοις ο τελευταίος δεν υποχρεώνεται να κατονομάσει ποιο από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι υπαίτιο της αποτυχίας⁹⁶.

Αν και στο νόμο δεν απαριθμούνται οι συνέπειες μιας αποτυχημένης διαμεσολάβησης, εντούτοις, το πνεύμα του νόμου καθιστά σαφές ότι τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις θα υπάρξουν συνέπειες, ουσιαστικής ή διαδικαστικής φύσης. Για παράδειγμα η παραγραφή που διακόπηκε αρχίζει και πάλι από τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης⁹⁷. Πάντως, αν η διαμεσολάβηση διατάχθηκε από το δικαστήριο, μετά την αποτυχία της επιλαμβάνεται της εκδίκασης της διαφοράς, με κλήση οποιουδήποτε των ενδιαφερομένων. Αν, όμως, η διαμεσολάβηση προηγήθηκε της κήρυξης της δίκης, μετά την αποτυχία της ανοίγει ο δρόμος για την άσκηση αγωγής⁹⁸. Εξάλλου, ούτε στο ν. 3898/2010, αλλά ούτε και στο άρθρο 214 Β ΚΠολΔ, απαντά ρύθμιση περί απαγόρευσης

δεύτερης απόπειρας διαμεσολάβησης μεταξύ των ιδίων διαδίκων, μετά την αποτυχία της αρχικής διαμεσολάβησης, όπως συνέβαινε με το σχέδιο νόμου της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την τελική διαμόρφωση του ΚΠολΔ (ανασυσταθείσα με την 66492/13.6.2008 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης)⁹⁹.

Στην πολιτική δίκη είναι επιτρεπτή η άσκηση των προβλεπόμενων ένδικων μέσων, ενώ τα τελευταία προβλέπονται ακόμη και στις δίκες περί την εκτέλεση. Στη διαμεσολάβηση, εντούτοις, δεν νοείται η άσκηση ένδικων μέσων, αφού η διαμεσολάβηση είτε καταλήγει σε συμφιλιωτικό διακανονισμό είτε αποτυγχάνει¹⁰⁰.

Εύστοχα, τέλος, επισημαίνεται¹⁰¹ ότι τόσο η διαδικασία της διαμεσολάβησης, όσο και η τελική συμφωνία, συχνά επιτρέπουν στα μέρη να εκφράσουν και να εκτονώσουν τα αρνητικά συναισθήματα και τη φόρτιση που μπορεί να νιώθουν από την κακή εξέλιξη της επιχειρηματικής, ιδιωτικής, οικογενειακής ή άλλης σχέσης που είχαν μεταξύ τους. Αυτό και μόνο το γεγονός πολλές φορές, ακόμη και αν δεν επιτευχθεί συμφωνία στο τέλος της διαμεσολάβησης¹⁰², οδηγεί τις δύο πλευρές σε σύντομο χρόνο να ωριμάσουν, να επανεξετάσουν

⁹⁹. Βλ. σχετικώς το σχέδιο του άρθρου 208 § 2 εδ. β' ΚΠολΔ, όπως τροποποιείτο για να ρυθμίζει τα της διαμεσολαβήσεως, στον τόμο: «Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την τελική διαμόρφωση του ΚΠολΔ», ό.π. σημ. 25, σ. 168: «[σ]ε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης δεν επιτρέπεται δεύτερη απόπειρα μεταξύ των ιδίων διαδίκων»· πρόσθ. και Ανθιμος, ό.π. σημ. 20, Αρμ 2010.489.

¹⁰⁰. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό την ενότητα γενικά-επί της αρχής· πρόσθ. επίσης Ηλιακόπουλο, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012. 32· Τίτσι, Η διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Μια θετική πρόκληση για το δικαϊκό μας σύστημα. Δελτίο Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 2012. 315 επ. (318).

¹⁰¹. Παντελίδου-Κουρκουβάτη, ό.π. σημ. 24, Αρμ 2012. 1511.

¹⁰². Όπως χαρακτηριστικώς σημειώνεται στην αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό την ενότητα γενικά-επί της αρχής, «και στην περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης, [τα μέρη] θα έχουν αποκομίσει το αδιαμφισβήτητο όφελος ότι τουλάχιστον συζήτησαν

⁹⁵. Παρ' όλ' αυτά, ο Ανθιμος, ό.π. σημ. 7, σ. 161, υποστηρίζει ότι «mediation ... seems to be a pretty luxurious means of dispute resolution for small claims and cases falling under the subject matter jurisdiction of the Justices of the Peace».

⁹⁶. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 596.

⁹⁷. Βλ. ανωτ. το κείμενο που προηγείται του εκθέτη 69.

⁹⁸. Klamaris/Chronopoulou, προηγ. σημ.

τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της θέσης τους, να επανεκτιμήσουν την καλή πρόθεση της άλλης πλευράς και τις προτάσεις που τέθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης και να ξανασυζητήσουν, ενίοτε και ερήμην του διαμεσολαβητή, παρουσία των δικηγόρων τους, την υπόθεση και τις επιλογές που έχουν, καταλήγοντας σε συμφωνία. Άλλοτε πάλι, συνεχίζει η ίδια άποψη, ένα ή δύο μήνες μετά την πρώτη διαμεσολάβηση που δεν τελεσφόρησε, η διαδικασία επαναλαμβάνεται, με πρωτοβουλία των διαδίκων, παρουσία του διαμεσολαβητή και επιλύεται η διένεξη με υπογραφή τελικής συμφωνίας.

Ε. Επιτυχία της διαμεσολάβησης: συνέπειες και εκτελεστότητα

Μετά το επιτυχές πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης, το πρακτικό υπογράφεται από το διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους. Το πρωτότυπο αυτού κατατίθεται, εφόσον ένα τουλάχιστον των μερών το ζητήσει¹⁰³, με επιμέλεια του διαμεσολαβητή στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου της περιφέρειας, όπου διεξήχθη η διαμεσολάβηση. Κατά την κατάθεση, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει παράβολο υπέρ του Δημοσίου, ποσού 100 ευρώ είτε πρόκειται για διαμεσολάβηση του ν. 3898/2010 (βλ. άρθρ. 9 και υπ' αριθ. 85485 οικ./18.9.2012 απόφαση Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), είτε για διαμεσολάβηση του άρθρου 214 Β ΚΠολΔ (βλ. άρθρ. 214 Β § 5 ΚΠολΔ).

Όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 3898/2010, στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, η οποία αποτελεί, από την έναρξή της, σε όλη τη διάρκειά της και μέχρι και την επίλυση της διαφοράς ή τον εν γένει και δια άλλου τρόπου τερματισμό της, μια κατεξοχήν συναινετική διαδικασία, προβληματισμό δημιουργεί η εκτελεστότητα των συμφωνιών που επιτυγχάνονται με τη συνδρομή του διαμεσολαβητή. Κι αυτό, γιατί ως εκ της φύσεως

και του σκοπού της διαμεσολάβησης οι συμφωνίες αυτές προσφέρονται περισσότερο για εκούσια εκτέλεση, ώστε να διασφαλίζεται κατά το δυνατόν η διατήρηση φιλικής και βιώσιμης σχέσης μεταξύ των μερών, προς όφελος όχι μόνο των ιδίων, στο πλαίσιο του ατομικού και επαγγελματικού τους συμφέροντος, αλλά και του κοινωνικού συμφέροντος. Κρίθηκε, εντούτοις, σκόπιμο, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η περαιτέρω χρήση της διαμεσολάβησης και να εξασφαλιστεί ότι τα μέρη που προσφεύγουν σ' αυτήν μπορούν να στηρίζονται σε ένα προβλέψιμο νομικό πλαίσιο, να θεσπιστούν ορισμένες προϋποθέσεις αναγκαστικής εκτέλεσης των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης¹⁰⁴.

Δυνάμει, λοιπόν, του άρθρ. 9 § 3 ν. 3898/2010 «[α]πό την κατάθεση στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου το πρακτικό διαμεσολάβησης, εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης που μπορεί να εκτελεστεί αναγκαστικά, αποτελεί εκτελεστό τίτλο σύμφωνα με το άρθρο 904 § 2 εδάφιο γ' ΚΠολΔ».

Προϋποτίθεται, πάντως, ότι το περιεχόμενο του πρακτικού διαμεσολάβησης είναι δεκτικό εκτελέσεως¹⁰⁵. Με άλλα λόγια θα πρέπει να αναλαμβάνεται ή να επιβάλλεται με αυτό υποχρέωση προς παροχή, πράξη, παράλειψη ή ανοχή¹⁰⁶. Είναι βέβαιο ότι ο νομοθέτης εκφράστηκε στενότερα από ό,τι ήθελε, ώστε να μη κρίνεται επιδοκιμαστέα η εκδοχή ότι δεν καταλαμβάνεται από το βεληνεκές της ρύθμισης η διάπλαση, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στη

¹⁰⁴. Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο του κατοπινού ν. 3898/2010, ό.π. σημ. 2, υπό άρθρ. 9. -Για «ηθελμένα αδύναμο σημείο», που συνίσταται στην πρόνοια ότι η εκτέλεση των συμφωνιών διακανονισμού εξαρτάται, καταρχήν, από την καλή θέληση των μερών, κάνει λόγο ο Γ.-Ε. Καλαβρός, ό.π. σημ. 4, σ. 163.

¹⁰⁵. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 595. -Υπερβολικές κρίνονται οι επιφυλάξεις του Κ. Καλαβρού, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙ σ. 29, ότι δηλαδή η διατύπωση του άρθρου 9 ν. 3898/2010 θα μπορούσε να δημιουργήσει τη σύγχυση, ότι εκτελεστές είναι και οι συμφωνίες των μερών, με τις οποίες απλώς αναγνωρίζεται αξίωση.

¹⁰⁶. Πρβλ. ενδεικτικώς Νίκια, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, τ. Ι. Γενικό Μέρος (2010) § 18 ΙΙ σ. 367/368· ΟΛΑΠ 2092/1986, ΝοΒ 1987.1629.

και προσπάθησαν να κατανοήσουν ο ένας τις θέσεις του άλλου».

¹⁰³. Πάντως, το άρθρο 6 (1) της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ απαιτεί συγκατάθεση και των δύο μερών.

διανομή ακινήτων¹⁰⁷. Δεν αποκλείεται, λοιπόν, με το σχετικό πρακτικό να επέρχεται σύσταση, αλλοίωση ή και κατάργηση εμπράγματων δικαιωμάτων¹⁰⁸. Η αιτιολογική έκθεση του εν λόγω άρθρου στηρίζει αυτή την εκδοχή, αφού επισημαίνεται σχετικώς ότι «[έ]τσι, χωρίς να παραβλέπεται κατά το δυνατόν ο εκούσιος χαρακτήρας της όλης διαδικασίας της διαμεσολάβησης, επιτυγχάνεται η άμεση εκτέλεση της συμφωνίας χωρίς την εμπλοκή σε άλλες δικαστικές διαδικασίες. Να σημειωθεί ότι η περιαφή του εκτελεστηρίου τύπου γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 918 § 2 β' ΚΠολΔ, δηλαδή από το δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου».

Με αφορμή σύγκριση των νομοθετικών ορισμών για το κατ' άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ πρακτικό συμβιβαστικής επίλυσης και το κατ' άρθρ. 9 ν. 3898/2010 πρακτικό διαμεσολάβησης διατυπώθηκε η εκδοχή ότι το μεν πρώτο εξομοιώνεται από πλευράς συνεπειών με δικαστικό συμβιβασμό, γι' αυτό και επιφέρει κατάργηση της δίκης (κατά τη ρητή διάταξη του άρθρου 214 Α § 3 εδ. δ' ΚΠολΔ), το δε δεύτερο δεν έχει αυτές τις ιδιότητες¹⁰⁹. Η άποψη δεν κρίνεται επιδοκιμαστέα, διότι η διαφορά στη διατύπωση αφετηριάζεται στο ουσιώδες διακριτικό γνώρισμα των δύο περιπτώσεων. Το πρακτικό της κατ' άρθρ. 214 Α ΚΠολΔ συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς προϋποθέτει πάντοτε κάταρξη δίκης, γεγονός που δεν συμβαδίζει με το πρακτικό διαμεσολάβησης, αφού η διαμεσολάβηση δεν προϋποθέτει αναγκαιώς κάταρξη δίκης. Υπό αυτή την έννοια το πρακτικό διαμεσολάβησης σαφέστατα και εντάσσεται αρχικώς στην έννοια του κατ' άρθρ. 293 § 2 ΚΠολΔ εξώδικου συμβιβασμού¹¹⁰. Όταν, όμως, κατατεθεί στη γραμματεία του πρωτοδικείου, οπότε και ρητώς του προσδίδεται η κατ' άρθρ. 904 § 2 εδ. γ' (και

όχι 904 § 2 εδ. ζ') ΚΠολΔ εκτελεστότητα, ορθότερο είναι να δεχθούμε ότι εξομοιώνεται πλέον από πλευράς συνεπειών με δικαστικό συμβιβασμό και συνεπάγεται κατάργηση ενδεχομένως αρξάμενης δίκης, όπως επίσης ότι εναλλάσσεται ισοδυνάμως προς τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου, με δυνατότητα χρησιμοποίησής του ως τίτλου προς μεταγραφή, όταν η διαμεσολάβηση έχει αντικείμενο τη σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων. Τόσο το γράμμα, όσο και το πνεύμα του νόμου, κινούνται σε αυτή την κατεύθυνση, αν λάβουμε μάλιστα υπόψη μας ότι ούτε και στη δικαστική διαμεσολάβηση του άρθρου 214 Β ΚΠολΔ απαντά η ρύθμιση του άρθρου 214 Α § 3 εδ. δ' ΚΠολΔ περί καταργήσεως της δίκης, παρότι στη διάταξη του άρθρου 293 § 1 εδ. β' ρητώς εξομοιώνεται η δικαστική διαμεσολάβηση με δικαστικό συμβιβασμό· άρα η δικαστική διαμεσολάβηση συνεπάγεται και κατάργηση της δίκης. Θα αποτελούσε καθαρά τυπολατρικό επιχείρημα να αξιώνεται κατάργηση της δίκης, μόνον όταν το πρακτικό διαμεσολάβησης περιληφθεί στο κατ' άρθρο 293 § 1 ΚΠολΔ πρακτικό του δικαστηρίου, που θα επιληφθεί της υποθέσεως, προκειμένου να καταστεί ακολούθως εφικτός δικαστικός ο συμβιβασμός¹¹¹. Πόσο μάλλον αν αναλογιστούμε ότι το τελευταίο συνήθως θα συμβαίνει όταν πρόκειται για διαμεσολάβηση που δεν έλαβε χώρα στο θεσμικό πλαίσιο που ορίζει ο ν. 3898/2010¹¹². Με άλλα

¹⁰⁷. Έτσι, πάντως, ο Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 28.

¹⁰⁸. Πρβλ. Διαμαντόπουλο, ό.π. σημ. 13.

¹⁰⁹. Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 28/29.

¹¹⁰. Κόμνιος, ό.π. σημ. 23, Δ 2007. 51· πρβλ., όμως, Κιανταρί/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 595, οι οποίοι κάνουν λόγο για «simple agreement»· πρβλ., τέλος, και ΟΛΑΠ 4/1990, ΑρχΝ 1990. 224= ΕΛΛΔνη 1990. 548=Δ 1990. 897=ΕΕΝ 1990. 419=ΝοΒ 1990. 1316=ΤΝΠ Νόμος· ΟΛΑΠ 2092/1986, ΝοΒ 1987. 1629· ΑΠ 1540/2003, ΕΛΛΔνη 2005. 1710· ΕφΠατρ 148/ 2002, ΑχΝμλγ 2003. 254=ΤΝΠ Νόμος, με περαιτέρω παραπομπές.

¹¹¹. Έτσι, όμως, Κ. Καλαβρός, ό.π. σημ. 25, § 31 ΙΙΙ σ. 29· πρβλ. και Κόμνιος, ό.π. σημ. 23, Δ 2007.51· Τζινοπούλου, Διαμεσολάβηση γενικά – Εναλλακτική διαδικασία διεθνήσεως μιας υπόθεσης στα δικαστήρια της κάτω Σαξωνίας, Γερμανία, ΕπιστΕπετΑρμ 2007.169 επ. (174)· βλ., πάντως, προς την ορθή κατεύθυνση Ηλιακόπουλο, ό.π. σημ. 11, ΕφΑΔ 2012. 31.

¹¹². Π.χ. γιατί ο διαμεσολαβητής δεν είναι διαπιστευμένος σύμφωνα με το νόμο· βλ. σχετικώς Σκορδάκη, ό.π. σημ. 74, σ. 192, η οποία εύστοχα σημειώνει ότι και σε τέτοιες περιπτώσεις το πρακτικό μπορεί να περιβληθεί το μανδύα εκτελεστού τίτλου, εφόσον: α) περιαφεί τον εκτελεστήριο τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου, β) μετά την έκδοση διαταγής πληρωμής, εφόσον στο συμφωνητικό αναγνωρίζεται οφειλή, γ) με την ενσωμάτωσή της στα κατ' άρθρ. 293 § 1 ΚΠολΔ πρακτικά ελληνικού δικαστηρίου, τα οποία περιέχουν συμβιβασμό των μερών· πρόσθ. επίσης Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 306 επ.

λόγια, θα εξομοιώναμε την ακύρωση με την εγκύτως διενεργηθείσα διαμεσολάβηση.

ΣΤ. Έξοδα και νομική βοήθεια

1. Έξοδα

Κατ' άρθρ. 12 §1 ν. 3898/2010, ο διαμεσολαβητής αμειβεται με ωριαία αντιμισθία και για 24 κατ' ανώτατο όριο ώρες, στις οποίες περιλαμβάνεται και ο χρόνος προετοιμασίας του για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Τα μέρη και ο διαμεσολαβητής μπορούν να συμφωνήσουν διαφορετικό τρόπο αμοιβής¹¹³. Δυνάμει της δεύτερης παραγράφου του ίδιου άρθρου, η αμοιβή του διαμεσολαβητή βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Κάθε μέρος βαρύνεται με την αμοιβή του πληρεξούσιου δικηγόρου του. Το ύψος της ωριαίας αντιμισθίας καθορίζεται και αναπροσαρμόζεται, κατ' άρθρ. 12 § 3 ν. 3898/2010, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Το ύψος της ωριαίας αντιμισθίας του διαμεσολαβητή ήδη καθορίστηκε στο ποσό των εκατό (100) ευρώ¹¹⁴. Αντιθέτως, στη δικαστική διαμεσολάβηση του άρθρου 214 Β ΚΠολΔ δεν προβλέπεται αμοιβή του διαμεσολαβητή¹¹⁵.

Πάντως, σε αμφότερες τις διαμεσολαβήσεις (ν. 3898/2010 και ΚΠολΔ 214 Β), σε περίπτωση επιτυχούς κατάληξης τους, προβλέπεται παράβολο υπέρ του Δημοσίου, ποσού 100 ευρώ (βλ. άρθρ. 9 και υπ' αριθ. 85485 οικ./18.9.2012 απόφαση Υπουργών Οικονομικών και

Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και άρθρ. 214 Β § 5 ΚΠολΔ) με την κατάθεση του πρωτοτύπου του πρακτικού στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου της περιφέρειας, όπου διεξήχθη η διαμεσολάβηση.

2. Νομική βοήθεια

Τόσο στη νομοθεσία για τη διαμεσολάβηση (ν. 3898/2010 και ΚΠολΔ 214 Β), όσο και στις γενικές ρυθμίσεις περί νομικής βοήθειας (ακόμη και στις διατάξεις περί ευεργετήματος πενίας) δεν προβλέπεται νομική βοήθεια για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Η νομική βοήθεια σε υποθέσεις αστικές και εμπορικές ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. ΚΠολΔ περί ευεργετήματος πενίας και πλέον από το ν. 3226/2004, που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2002/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹¹⁶. Ο ν. 3226/2004 οργάνωσε ένα πλήρες σύστημα νομικής βοήθειας για αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καταλαμβάνοντας τόσο τις εσωτερικές υποθέσεις, όσο και τις διαφορές με στοιχεία διασυννοριακά, εφόσον τα μέρη είναι πολίτες κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή έχουν την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή τους σε κράτος μέλος. Με τη θέση σε εφαρμογή του ως άνω νόμου, η εφαρμογή των ρυθμίσεων των άρθρων 194 επ. ΚΠολΔ για αστικές και εμπορικές υποθέσεις περιορίστηκε σε φυσικά και νομικά πρόσωπα που δεν είναι πολίτες ή δεν εδρεύουν σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν κατοικία (έδρα) ή συνήθη διαμονή εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹⁷.

Έχει υποστηριχθεί ότι οι ανωτέρω ρυθμίσεις περί (ευεργετήματος πενίας ή) νομικής βοήθειας δεν τυγχάνουν εφαρμογής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, προκειμένου να καλυφθούν τα έξοδα της, αλλά και οι αμοιβές των δικηγόρων, όπως επίσης των διαμεσολαβητών¹¹⁸. Εντούτοις, δεδομένου ότι κατ' άρθρ. 196 § 1 ΚΠολΔ και 8 § 1

¹¹³. Klamaris/Chronopoulou, ό.π. σημ. 5, σ. 592· Kourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 213: «the parties and the mediator may agree to apply a mode of mediator's remuneration different from that based on an hourly rate». -Η εκδοχή ότι εφόσον ο διαμεσολαβητής είναι δικηγόρος, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ρυθμίσεις για τη δικηγορική αμοιβή (Χριστοδούλου, ό.π. σημ. 3, ΝοΒ 2010. 305 σημ. 51), ενόψει της προεκτεθείσης νομοθετικής ρυθμίσεως, δύσκολα μπορεί να υιοθετηθεί.

¹¹⁴. Με την υπ' αριθ. 1460/ οικ./27.1.2012 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Καθορισμός αμοιβής διαμεσολαβητή» (ΦΕΚ 281/2012, τεύχος Β').

¹¹⁵. Βλ. και Ανθιμο, ό.π. σημ. 24, ΕπισκεΔ 2012. 283.

¹¹⁶. Οδηγία 2002/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27.1.2003 για τη βελτίωση της δυνατότητας προσφυγής στη δικαιοσύνη επί διασυννοριακών διαφορών μέσω της θέσπισης κοινών κανόνων, σχετιζόμενων με τη νομική βοήθεια στις εν λόγω διαφορές, ΕΕ L 26,31.1.2003, 41.

¹¹⁷. Yessiou-Faltsi, Greece, σε Blanpain/Taelman (eds), International Encyclopaedia of Laws: Civil Procedure (2011) σ. 206.

v. 3226/2004 ευεργέτημα πενίας και νομική βοήθεια αντίστοιχα επιτρέπεται και για πράξεις που είναι άσχετες με δίκη¹¹⁹, ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι στην τελευταία κατηγορία πράξεων περιλαμβάνεται και η διαδικασία της διαμεσολάβησης. Έτσι, εφόσον στη σχετική αίτηση επισυνάπτονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, να χορηγείται νομική βοήθεια (ή το ευεργέτημα της πενίας)¹²⁰, που (συντρεχουσών των προϋποθέσεων) θα παρασχεθεί, εφόσον οδηγηθούμε σε κάταρξη πολιτικής δίκης, για την επιχείρηση των πράξεων της τελευταίας.

III. Διασυνοριακή διαμεσολάβηση

A. Έννοια της διασυνοριακής διαμεσολάβησης

Η έννοια της «διασυνοριακής διαμεσολάβησης» στην ελληνική έννομη τάξη συνάγεται από την διάταξη του άρθρου 4 στοιχείο α) v. 3898/ 2010, το οποίο ορίζει την έννοια της «διασυνοριακής διαφοράς». Σχεδόν επαναλαμβάνοντας τη διατύπωση του άρθρου 2 της Οδηγίας 2008/52/ ΕΚ, το άρθρο 4 στοιχείο α)

¹¹⁸. Πρβλ. αιτιολογικές σκέψεις (11) και (21), όπως επίσης άρθρ. 10 της Οδηγίας 2002/8/ΕΚ, ό.π. σημ. 115. Πρόσθ. σε αυτή την κατεύθυνση Anthimos, ό.π. σημ. 20, 480-481· τον ίδιο, ό.π. σημ. 7, σ. 154· τον ίδιο, Οικονομικές πτυχές της διαμεσολάβησης, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 45 επ. (46). –Υπέρ της εν λόγω εκδοχής θα μπορούσε, καταρχήν, να συνηγορήσει και η ρύθμιση του άρθρου 10 περ. γ) v. 3226/2004, δυνάμει της οποίας «[η] νομική βοήθεια μπορεί να συνίσταται και στο διορισμό συνηγόρου για την παροχή νομικών συμβουλών με σκοπό τη διευθέτηση της διαφοράς πριν εισαχθεί αυτή ενώπιον δικαστηρίου». Το γεγονός ότι καλύπτει την αμοιβή του δικηγόρου και επί διαμεσολάβησης, ίσως *e contrario* να μην επέτρεπε την κάλυψη και των εξόδων της διαμεσολάβησης, όπως επίσης την αμοιβή του διαμεσολαβητή. Το επιχείρημα, όμως, θα ήταν αδύναμο, αφού θα ήταν προϊόν «γραμματικής» και όχι τελεολογικής ερμηνείας.

¹¹⁹. Πρβλ. σχετικώς Νίκα, ό.π. σημ. 1, § 102 I και IV σ. 664 και 666, υπογραμμίζοντας ότι η απαρίθμηση της περιπτώσεως είναι ενδεικτική.

¹²⁰. Στις οποίες πράξεις πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και η συνδρομή για την εκτελεστική διαδικασία που αφετηριάζεται στην κατάθεση του πρακτικού διαμεσολάβησης στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου.

v. 3898/2010 προβλέπει ότι ως διασυνοριακή διαφορά νοείται εκείνη κατά την οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μόνιμως ή διαμένει συνήθως σε κράτος-μέλος διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους κατά την ημερομηνία στην οποία: αα) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αφότου ανέκυψε η διαφορά, ββ) διετάχθη η διαμεσολάβηση από το δικαστήριο κράτους-μέλους, γγ) υφίσταται υποχρέωση διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή δδ) τα μέρη κληθούν από το δικαστήριο ενώπιον του οποίου είναι εκκρεμής η υπόθεση. Η ίδια διάταξη αναφέρει περαιτέρω ότι ως διασυνοριακή διαφορά νοείται επίσης εκείνη για την οποία αρχίζουν δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία ύστερα από διαμεσολάβηση μεταξύ των μερών σε κράτος-μέλος άλλο από εκείνο της μόνιμης κατοικίας ή συνήθους διαμονής των μερών κατά την ημερομηνία που προβλέπεται κατά τα ανωτέρω στο άρθρο 4 στοιχείο α) υποστοιχεία αα), ββ) και γγ) v. 3898/2010.

Μέχρι σήμερα ο v. 3898/2010 αποτελεί το μόνο κανονιστικό πλαίσιο σχετικά με τη διασυνοριακή διαμεσολάβηση. Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο ότι η διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν μπορεί να λάβει χώρα, όταν ένα από τα μέρη έχει τη μόνιμη κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και αυτή η διαδικασία εμπίπτει στον ορισμό της «διασυνοριακής διαμεσολάβησης». ωστόσο, η περίπτωση αυτή δεν ρυθμίζεται στο ελληνικό δίκαιο¹²¹, μη εφαρμοστέων των διατάξεων του v. 3898/2010.

Οι διατάξεις του v. 3898/2010 εφαρμόζονται τόσο σε εσωτερικές όσο και σε διασυνοριακές διαμεσολαβήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες ρυθμίζονται ως εκ τούτου με ομοιόμορφο τρόπο. Μόνη εξαίρεση στον κανόνα της ενιαίας ή «μονιστικής» ρύθμισης εισήγαγε η διάταξη του άρθρου 4 v. 3898/2010, η οποία προέβλεπε ότι σε εσωτερικές διαφορές ο διαμεσολαβητής έπρεπε να είναι δικηγόρος διαπιστευμένος ως διαμεσολαβητής, ενώ σε διασυνοριακές διαφορές οι συμβαλλόμενοι μπορούσαν να ορίσουν οποιοδήποτε πρόσωπο διαπιστευμένο σύμφωνα με τις διατάξεις του v.

¹²¹. Σε αντίθεση με τη διεθνή διαιτησία, που στην ελληνική έννομη τάξη ρυθμίζεται από το v. 2735/1999. Βλ. ό.π. σημ. 20.

3898/2010¹²². Μια τέτοια διαφοροποίηση δύσκολα θα μπορούσε να δικαιολογηθεί, ενώ προφανώς εγείρει ζητήματα συνταγματικότητας¹²³. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μετά την τροποποίηση του ν. 3898/2010 με την § ΙΕ.2 του πρώτου άρθρου του ν. 4254/2014 προβλέπεται πλέον ότι και στις εσωτερικές διαφορές οι συμβαλλόμενοι επιτρέπεται να ορίσουν διαμεσολαβητή οποιοδήποτε πρόσωπο είναι διαπιστευμένο σύμφωνα με το ν. 3898/2010, όπως ισχύει σχετικά με τις διασυνοριακές διαφορές.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζουν ορισμένα ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που ανακύπτουν σε περίπτωση διασυνοριακής διαμεσολάβησης. Πρόκειται για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στις συμφωνίες που σχετίζονται με τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, όπως π.χ. η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση, η συμφωνία μεταξύ του διαμεσολαβητή και των μερών και η συμφωνία που προκύπτει από τη διαμεσολάβηση¹²⁴. Σε κάθε περίπτωση διασυνοριακής διαφοράς το εφαρμοστέο δίκαιο στις εν λόγω συμβάσεις –ιδίως όσον αφορά τη συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση και τη συμφωνία μεταξύ του διαμεσολαβητή και των μερών– ρυθμίζεται από τον Κανονισμό Ρώμη Ι¹²⁵. Αν η συμφωνία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού Ρώμη Ι¹²⁶ (τέτοια περίπτωση μπορεί να αποτελεί η συμφωνία που προκύπτει από τη διαμεσολάβηση), εξακολουθεί να εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 25 του ελληνικού αστικού

κώδικα¹²⁷.

Β. Αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση

Ο εκούσιος χαρακτήρας της διαμεσολάβησης αναμφισβήτητα εμπεριέχει την ελευθερία των μερών να επιλύσουν ορισμένη διαφορά με δεσμευτική και εκτελεστή συμφωνία¹²⁸. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία σε περίπτωση διασυνοριακής διαμεσολάβησης, όπου η αποτελεσματικότητα των κανόνων εκτέλεσης αλλοδαπών συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα για την επιτυχία του ίδιου του θεσμού της διαμεσολάβησης.

Από αυτή την άποψη αλλοδαπές συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση οι οποίες είναι εκτελεστές σε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζονται και κηρύσσονται εκτελεστές στην Ελλάδα ως εξής¹²⁹: α) βάσει των άρθρων 57 και 58 του Κανονισμού Βρυξέλλες Ι³⁰, που αφορούν δημόσια έγγραφα και δικαστικούς συμβιβασμούς αντίστοιχα (ήδη από τις 10 Ιανουαρίου 2015 ο Κανονισμός Βρυξέλλες Ι αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό Βρυξέλλες *Ibis*³¹, τα άρθρα 58-60 του οποίου αναφέρονται στην εκτέλεση δημόσιων εγγράφων και δικαστικών συμβιβασμών). β) βάσει του άρθρου 46 του Κανονισμού Βρυξέλλες ΙΙ³², που

¹²⁷. Για μια επισκόπηση στην αγγλική γλώσσα βλ. αντί άλλων Vrellis, Greece, σε Blanpain/Verschraegen (eds), *International Encyclopaedia of Law. Private International Law* (2009) σ. 81 επ.

¹²⁸. Hopt/Steffek, *Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues*, σε Hopt/Steffek (eds), ό.π. σημ. 5, σ. 3 επ. και 45 επ.

¹²⁹. Βλ. Οδηγία 2008/52/ΕΚ, αιτιολογικές σκέψεις 20 και 21.

¹³⁰. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΕΕ L 12, 16.1.2001, 1.

¹³¹. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (αναδιατύπωση), ΕΕ L 351, 20.12.2012, 1.

¹³². Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση

¹²². Ό.π. ΙΙ.Γ.1.

¹²³. Ως προς τη σχετική συζήτηση βλ. αντί άλλων Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 160, με περαιτέρω παραπομπές. Είναι περιττό να υπενθυμίσουμε ότι σε περίπτωση διασυνοριακής διαμεσολάβησης εκτός του πεδίου εφαρμογής του ν. 3898/2010 δεν προβλέπεται καμιά προϋπόθεση σχετικά με την ιδιότητα και τη διαπίστευση του διαμεσολαβητή.

¹²⁴. Πρβλ. Alexander, *Harmonisation and Diversity in the Private International Law of Mediation: the Rhythms of Regulatory Reform*, σε Hopt/Steffek (eds), ό.π. σημ. 5, σ. 131 επ., 170-171.

¹²⁵. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές εννοχές (Ρώμη Ι), ΕΕ L 177, 4.7.2008, 6.

¹²⁶. Όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 1 του Κανονισμού Ρώμη Ι.

εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα και συμφωνίες σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας· γ) βάσει του άρθρου 48 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 4/2009¹³³, που εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα και δικαστικούς συμβιβασμούς σε υποχρεώσεις διατροφής· δ) βάσει των άρθρων 59-61 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 650/2012¹³⁴, που εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα σε θέματα κληρονομικής διαδοχής· ε) βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 805/2004¹³⁵, που προβλέπει την έκδοση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις. Στην τελευταία περίπτωση αλλοδαπή συμφωνία που προκύπτει από διαμεσολάβηση μπορεί να εκτελεστεί, ακόμη και αν δεν θα μπορούσε νόμιμα να συναφθεί στην Ελλάδα, δεδομένου ότι τα ελληνικά δικαστήρια δεν μπορούν επικαλεστούν τη δημόσια τάξη, προκειμένου να αρνηθούν την εκτέλεσή της¹³⁶.

Συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση οι οποίες συνήφθησαν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν είναι εκτελεστές σε κράτος-μέλος μπορούν να εκτελεστούν σύμφωνα με το άρθρο 904 ΚΠολΔ, δηλαδή: α) εφόσον περιβληθούν το συμβολαιογραφικό τύπο· β) με την έκδοση διαταγής πληρωμής, εφόσον η συμφωνία αφορά αναγνώριση χρηματικής

αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000, ΕΕ L 338, 23.12.2003, 1.

¹³³. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 4/2009 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, ΕΕ L 7, 10.1.2009, 1.

¹³⁴. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 650/2012 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα την κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου, ΕΕ L 201, 27.7.2012, 107.

¹³⁵. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 805/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις, ΕΕ L 143, 30.4.2004, 15.

¹³⁶. Αντίθετα, επίκληση της δημόσιας τάξης μπορεί να γίνει στην περίπτωση των Κανονισμών Βρυξέλλες I, Βρυξέλλες II κ.λπ. Βλ. Κόμνιο, ό.π. σημ. 23, 51, 52· Γ.-Ε. Καλαβρό, ό.π. σημ. 4, σ. 176 επ.· Ανθιμο, ό.π. σημ. 20, σ. 480· Anthimos, ό.π. σημ. 7, σ. 152.

απαίτησης· γ) εφόσον ενσωματωθούν στα πρακτικά ελληνικού δικαστηρίου που περιέχουν συμβιβασμό κατά το άρθρο 293 § 1 ΚΠολΔ.

Αλλοδαπές συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση οι οποίες συνήφθησαν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν ενσωματωθεί σε δημόσιο έγγραφο ή είναι εκτελεστές σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας προέλευσής τους μπορούν να εκτελεστούν στην Ελλάδα σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 57 της Σύμβασης του Λουγκάνο του 2007¹³⁷ (αναφορικά με τη Νορβηγία, την Ελβετία και την Ισλανδία) ή σχετικές διμερείς διεθνείς συμβάσεις. Αν η συμφωνία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του Λουγκάνο του 2007 και δεν υπάρχει σχετική διμερής διεθνής σύμβαση, η συμφωνία μπορεί να εκτελεστεί σύμφωνα με το άρθρο 905 § 2 ΚΠολΔ, υπό την προϋπόθεση ότι δεν είναι αντίθετη στα χρηστά ήθη και τη δημόσια τάξη.

Αλλοδαπές συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση οι οποίες συνήφθησαν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν είναι εκτελεστές σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας προέλευσής τους μπορούν να εκτελεστούν στην Ελλάδα σύμφωνα με το άρθρο 904 ΚΠολΔ, όπως προαναφέρθηκε, δηλαδή: α) εφόσον περιβληθούν το συμβολαιογραφικό τύπο· β) με την έκδοση διαταγής πληρωμής, εφόσον η συμφωνία αφορά αναγνώριση χρηματικής απαίτησης· γ) εφόσον ενσωματωθούν στα πρακτικά ελληνικού δικαστηρίου που περιέχουν συμβιβασμό κατά το άρθρο 293 παρ. 1 ΚΠολΔ¹³⁸.

IV. Εφαρμογή της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-justice) στη διαμεσολάβηση

Ο ν. 3898/2010 δεν περιλαμβάνει ρύθμιση για την εφαρμογή των μέσων της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης στη διαμεσολάβηση. Αυτό δεν σημαίνει ότι η εφαρμογή τέτοιων μέσων αποκλείεται, δεδομένου μάλιστα ότι ο ν. 3898/2010 δεν απαιτεί τη φυσική παρουσία των μερών στα στάδια της διαδικασίας

¹³⁷. Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις της 30.10.2007, ΕΕ L 339, 21.12.2007, 1.

¹³⁸. Βλ. επίσης Kourtis, ό.π. σημ. 3, σ. 198.

διαμεσολάβησης¹³⁹. Η χρήση των ηλεκτρονικών τεχνολογιών μπορεί να διευκολύνει το διαμεσολαβητή και τα μέρη, όταν οι άμεσες συναντήσεις δεν είναι δυνατές λόγω της μεταξύ τους γεωγραφικής απόστασης ή άλλων εμποδίων. Ως εκ τούτου, αποτελεί πλεονέκτημα, ιδίως σε περίπτωση διασυνοριακών διαδικασιών διαμεσολάβησης ή όταν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς δεν δικαιολογεί τα έξοδα που συνεπάγεται η φυσική παρουσία στη διαδικασία¹⁴⁰.

Η εφαρμογή των μέσων της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης προς το παρόν προβλέπεται από την Οδηγία 2013/11/ΕΕ¹⁴¹ για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών, η οποία πρέπει να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο έως τις 9 Ιουλίου 2015, και τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 524/2013¹⁴² για την ηλεκτρονική επίλυση καταναλωτικών διαφορών. Και τα δύο νομοθετήματα περιέχουν εκτενείς ρυθμίσεις για τη θέσπιση ηλεκτρονικών μηχανισμών επίλυσης καταναλωτικών διαφορών.

¹³⁹. Οδηγία 2008/52/ΕΚ, αιτιολογική σκέψη 6. Klamaris/Χρονοπούλου, ό.π. σημ. 5, σ. 599. Το άρθρο 8 § 1 ν. 3898/2010 ορίζει ότι «στη διαδικασία της διαμεσολάβησης τα μέρη ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος ή ο εκπρόσωπός τους, όταν πρόκειται για νομικά πρόσωπα, παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο». Η διάταξη αυτή δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως απαίτηση φυσικής παρουσίας των μερών ή των πληρεξούσιων δικηγόρων τους, αλλά μάλλον ως απαίτηση συμμετοχής του τελευταίου στη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

¹⁴⁰. Βλ. αναλυτικά Κόμνιο, ONLINE διαμεσολάβηση, ΕφΑΔ 2013. 419 επ. τον ίδιο, ONLINE διαμεσολάβηση, στο τεύχος: Δογματικά προβλήματα και εκφάνσεις της διαμεσολάβησης, ό.π. σημ. 32, σ. 31 επ. Πρβλ. επίσης Μακρή, Online Dispute Resolution, ΔΕΕ 2009. 157 επ..

¹⁴¹. Οδηγία 2013/11/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21 Μαΐου 2013, για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (οδηγία ΕΕΚΔ), ΕΕ L 165, 18.06.2013, 63.

¹⁴². Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 524/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21 Μαΐου 2013, για την ηλεκτρονική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (κανονισμός για την ΗΕΚΔ), ΕΕ L 165, 18.06.2013, 1.

V. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η διαμεσολάβηση αποτελεί πάνω απ' όλα φιλοσοφική έννοια, γνωστή σε όλους σχεδόν τους πολιτισμούς. Η προώθησή της σήμερα, ωστόσο, βασίζεται σε συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές για τη διακυβέρνηση του κράτους, που αποσκοπούν σε μεγάλο βαθμό στην εξοικονόμηση πόρων του κρατικού προϋπολογισμού όσον αφορά τη λειτουργία της δικαιοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη και το κόστος της τελευταίας για την κοινωνία.

Η τάση αυτή προϋποθέτει -και συνεπάγεται- κατ' ανάγκη την εκ νέου κατανόηση και ερμηνεία του δικαιώματος της πρόσβασης στη δικαιοσύνη όπως προβλέπεται από το άρθρο 20 του Συντάγματος και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Προς αυτή την κατεύθυνση ρητώς αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη (5) της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, ότι «ο στόχος της διασφάλισης καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη [...] θα πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση στις δικαστικές καθώς και τις εξωδικαστικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών», οι οποίες θα πρέπει να οργανώνονται και να προσφέρονται από το κράτος. Ορθότερα, μάλιστα, οι εν λόγω μέθοδοι θα πρέπει να θεωρούνται «συμπληρωματικές» και όχι «εναλλακτικές» μέθοδοι επίλυσης των διαφορών.

Με εξαίρεση τη διαιτησία, οι εξωδικαστικές μέθοδοι επίλυσης των διαφορών έχουν αντιμετωπιστεί με σκεπτικισμό στην ελληνική έννομη τάξη για μια σειρά από λόγους, όπως ο φόβος εμπρός στο άγνωστο ή ακόμη και η περιφρονητική μεσογειακή νοοτροπία¹⁴³. Εξάλλου το σχετικά χαμηλό κόστος πρόσβασης στη δικαιοσύνη ωθεί σε μεγάλο βαθμό τους ενάγοντες να προτιμούν τις δικαστικές διαδικασίες, ακόμη και όταν οι πιθανότητες να κερδίσουν μια υπόθεση είναι περιορισμένες¹⁴⁴. Αντίστοιχα, οι καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης τόσο ως προς την εκδίκαση των υποθέσεων όσο και ως προς την εκτέλεση των αποφάσεων εύλογα αποτρέπουν τους εναγόμενους από το να συμφωνήσουν την υπαγωγή ορισμένης διαφοράς σε διαμεσολάβηση, ιδίως, μάλιστα, μετά τη

¹⁴³. Polyzogopoulos, ό.π. σημ. 69, σ. 1759.

¹⁴⁴. Makridou, Cost and fee allocation in civil procedure, Revue hellénique de droit international 2010.113 επ. (127).

γέννησή της¹⁴⁵. Προς το παρόν η επίλυση ορισμένης διαφοράς με διαμεσολάβηση φαίνεται να προτιμάται κυρίως όταν πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά και εφόσον υφίσταται ήδη σχετική συμφωνία διαιτησίας.

Η εφαρμογή της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα εξαρτάται από τη συνειδητοποίηση από τα μέρη των πλεονεκτημάτων της ως καινοτόμου διαδικασίας που τους επιτρέπει να εντοπίσουν τον πυρήνα της διαφοράς τους και να εξεύρουν λύσεις που ικανοποιούν τα συμφέροντά τους, αλλά δεν θα ήταν δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο δικαστικής απόφασης. Η σχετική μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών των νομικών σχολών της χώρας φαίνεται σε κάθε περίπτωση ενδεδειγμένη. Επιπλέον, η ποιότητα της κατάρτισης των διαμεσολαβητών καθώς και η τήρηση υψηλών κανόνων δεοντολογίας αναμένεται να παίξουν σημαντικό ρόλο στην επιτυχία του θεσμού.

Βεβαίως, ένα πρώτο βήμα προς την εξοικείωση με τη διαδικασία της διαμεσολάβησης συντελείται μέσω της δικαστικής μεσολάβησης. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον θεσμικό ρόλο και την αξιοπιστία των δικαστών στη συνείδηση των διαδίκων. Αναμφίβολα, δε, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα, το οποίο, τουλάχιστον αυτή τη στιγμή, αντισταθμίζει τυχόν μειονεκτήματα, όπως η επιβάρυνση -ή η μη αποσυμφόρηση- των δικαστηρίων και η έλλειψη ειδικής εκπαίδευσης των δικαστών-μεσολαβητών.

Παρά την περιορισμένη εφαρμογή του υφιστάμενου νομικού πλαισίου μέχρι σήμερα, παρατηρείται ότι μετά τη θέσπιση του ν. 3898/2010 και του άρθρου 214B ΚΠολΔ ο αριθμός των επαγγελματιών που ενδιαφέρονται να ενημερωθούν για το νέο θεσμό αυξάνεται συνεχώς· ομοίως και ο αριθμός των επαγγελματιών που εκπαιδεύονται και διαπιστεύονται ως διαμεσολαβητές. Με αυτά τα δεδομένα η διαμεσολάβηση αναμένεται σταδιακά να προσελκύσει περισσότερα μέρη για την αποτελεσματικότερη επίλυση των διαφορών τους. Σε κάθε περίπτωση, είναι βέβαιο ότι η με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η εξοικείωση με τη διαπραγμάτευση ως έννοια και μέθοδο επίλυσης

των διαφορών και η δημιουργία μιας νοοτροπίας αντιμετώπισης των διαφορών προς όφελος των μερών και του κοινωνικού συνόλου.

¹⁴⁵. Μένει να φανεί αν η πρόσφατη τροποποίηση του ΚΠολΔ με το ν. 4335/2015 θα επιφέρει πράγματι επιτάχυνση των διαδικασιών στην πολιτική δίκη.